

18e jaargang no. 1
15 maart 1999

Gildebrief

HET GILDE VAN
MOLENAARS

DE GILDEBRIEF

De Gildebrief is het verenigingsblad van Het Gilde Vrijwillige Molenaars (GVM). Het blad verschijnt vier keer per jaar en wel in de maanden maart, juni, september en december. De oplage is 1850 stuks.

De redactie is, tenzij anders vermeld, verantwoordelijk voor de inhoud van het blad, met uitzondering van de artikelen van het bestuur van het GvVM. De redactie neemt graag kopij en suggesties voor artikelen in ontvangst, maar zij behoudt zich het recht voor artikelen niet, gedeeltelijk of gewijzigd te plaatsen.

Advertenties

Voor bedrijven of instellingen, die gelieerd zijn aan 'de molenwereld', bestaat de mogelijkheid in de Gildebrief te adverteren. Advertentietarieven zijn op het redactieadres verkrijgbaar.

Bestuur van het GVM

G. (Gerard) Sturkenboom, voorzitter
Bisschop Arnoutlaan 14
5591 BL Heeze, tel. 040-2262602

B.A. (Boudewijn) van Weel, secretaris
Nwe Bussummerweg 92
1272 CK Huizen, tel. 035-5251695

G.W.M. (Gerard) Barendse, penningmeester
Beatrixstraat 79
2685 BH Poeldijk, tel. 0174-245580

H. (Henk) Demoet, opleidingen
Schimmelpenninckstraat 37
5121 HM Rijen, tel. 0161-222059

A. (Bert) van Uffelen, examencoördinator
Valkenlaan 8
7905 AA Hoogeveen, tel. 0528-271991

M.A.P. (Tinus) Verwijmeren, publiciteit
Sytwinde 148
2631 GW Nootdorp, tel. 015-3109646

A. (Andreas) de Vos, contacten afdelingen
Meyersloot 35
1831 EB Koedijk, tel. 072-5617648

Ledenadministratie GVM

E.N. (Eveline) Pouw-Schipper
Zwarteweg 70
1412 GE Naarden, tel. 035-6945428

Rekeningnummer GVM

Postbank(giro) 2144780 ten name van het
Gilde van Vrijwillige Molenaars te Poeldijk

'Molenbiotoop'-aangelegenheden

Meldpunt: De Hollandsche Molen
Sarphatistraat 634,
1018 AV Amsterdam
telefoon 020-6238703
telefax 020-6383319

Molenaarsverzekeringen (via het GVM)

Contactpersoon: J. (Jan) van Loenen
Arendshorst 34
3772 RV Barneveld, tel. 0342-400630

Bliksemafleidercontrole

Contactpersoon: D.J. (Dick) Abelskamp
Laan 1940-1945 2
7231 GL Warnsveld, tel. 0575-525068

Redactie Gildebrief

P.J. (Peter) de Moes, J. (Jan) van der Vlies,
G.J. (Gerrit) Pouw, M.A.P. (Tinus) Verwijmeren.
Redactieadres: p/a J. van der Vlies,
Maaskade 77a, 3071 ND Rotterdam,
tel. 010-4112299

IN DIT NUMMER

pagina

't Gaande werk	1
Uitnodiging voor de Ledenvergadering	1
Verslag Ledenvergadering 1998	2
Loek Dijkman, ridder in de orde van Oranje Nassau	6
Financieel overzicht 1998	6
Verslag Landelijke Contactdag	7
Jaarverslag van de afdeling Gelderland	8
Molens verdragen windbelemmering slecht	9
Ölandse standerdmolens	12
Nieuws over de korenmolenaarscursus	15
Reactie op artikel van H. Pinkse (molenbiotoop)	17
Presentatiescherm	18
Restauratie aan olie-korenmolen "Woldzigt"	19
Een molenaarsinstructie uit 1785	19
Aanvulling op "Het opvoeren van water met waterkracht"	22
De bliksemafleidercontrole in 1998	22
"Het noodplan is vóór de ondergang"	23
Molens zijn millenniumproof!!	25
Korte berichten, oproepen, aanbiedingen	26
Boekbesprekingen	29
Verslag van de Peellandse Molendag	31
Molenmuseum Zaanstad opgeknapt	35

Bij de voorplaat:

'n Feestelijke kleurenplaat: de Gildebrief is terug op z'n oude formaat.

Kopij voor het volgende nummer moet vóór
1 mei 1999
in het bezit zijn van de redactie

Wie kopij op diskette aanlevert, gelieve dit te doen in
WP 5.1 of WP 6.0.

© 1998 Het Gilde van Vrijwillige Molenaars
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd
en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie,
microfilm, elektronische gegevensverwerking of op welke
andere wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming
van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars, Nwe Bussummerweg
92, 1272 CK Huizen.

Voor u ligt de vernieuwde Gildebrief. Na 9 jaar in de vorige uitvoering, is het een blad van formaat geworden. De redactieleden verwachten dat het blad met A4-formaat meer mogelijkheden biedt. Voor zowel de redactie als het bestuur is het resultaat, dat u nu opengeslagen hebt, ook een verrassing. "Een nieuwe lente, een vernieuwde Gildebrief", zo opende voorzitter Dick Jan Braay in 1990 de toen net vernieuwde Gildebrief. In de afgelopen 9 jaar is de vernieuwing van toen een enorme kwaliteitsstap gebleken; het streven van de redactie is dat er nu weer zo'n stap gemaakt wordt. Oordeelt u zelf!

Van de inhoud wil ik uiteraard de uitnodiging voor de ledenvergadering op 3 april onder uw aandacht brengen; tenslotte dé gelegenheid om met collega's en het bestuur van gedachten te wisselen over het reilen en zeilen en de toekomst van het Gilde. Het middagprogramma wil ik ook van harte aanbevelen! Beide onderwerpen - gemalen en biotoop - zullen zeker velen aanspreken. Het bestuur is verheugd met de inbreng van de beide sprekers, resp. de heren Drs. P. Nijhof en H. Pinkse, die garant zullen staan voor boei-

ende lezingen.

Een eerste nummer van het nieuwe jaar bevat verhoudingsgewijs veel terugblikken. Naast die van onze eigen vereniging (zie ook het financiële verslag) zijn er verslagen van de afdeling Gelderland en de bliksemaf-leidercontroleurs. Verder is er een nieuwe rubriek: 'Korte berichten, oproepen, aanbiedingen', met veel wetenswaardigheden en oproepen. Ons oud-bestuurslid Gerbrand de Vries heeft een molenaarsinstructie uit 1785 opgespoord. Het is ook weer de bedoeling om een nieuwe korenmolenaarscursus te organiseren; in deze Gildebrief vindt u een oproep. Peter de Moes heeft een oud artikel gevonden van Jhr. van Rijckevorsel, 'Molens verdragen windbelemmering slecht', nog immer (of moet ik zeggen 'steeds meer') actueel. Het klinkt afgezaagd, maar er staat nog veel meer in deze vernieuwde Gildebrief. Het tekent de dynamiek van het Gilde!

Gerard Sturkenboom, voorzitter

Uitnodiging voor de Ledenvergadering van het Gilde van Vrijwillige Molenaars

Het bestuur van het Gilde van Vrijwillige Molenaars heeft het genoegen u hierbij uit te nodigen voor de ledenvergadering 1999, welke zal worden gehouden op **zaterdag 3 april** in Hotel Haarhuis, Stationsplein 1 te Arnhem (tel. 026-4472441).

De agenda voor het ochtendgedeelte, dat om 10.30 uur zal beginnen, bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Opening door de voorzitter.
2. Bestuursmededelingen.
3. Vaststelling van de notulen van de ledenvergadering d.d. 4 april 1998, opgenomen in Gildebrief 99/1.
4. Jaarverslag van de secretaris over 1998.
5. Financieel verslag van de penningmeester over 1998.
6. Verslag van de Kascommissie.
7. Benoeming van de Kascommissie.
8. Bestuursmutaties.
Toelichting
Op grond van het rooster van aftreden is Bert van Uffelen statutair aftredend. Bert maakt sinds 1995 deel uit van het bestuur, waarin hij aanvankelijk als PR-man en sinds 1997 als examencoördinator functioneert. Het bestuur stelt voor om Van Uffelen voor een tweede bestuurstermijn te benoemen. Tegenkandidaten voor deze bestuursfunctie kunnen zich tot uiterlijk 27 maart schriftelijk kenbaar maken aan het bestuur, Nwe Bussummerweg 92, 1272 CK Huizen.
9. Contributieverhoging.
Het bestuur stelt voor de contributie voor het lidmaatschap van de vereniging met ingang van 1 januari 2000 met f 5,- te verhogen tot f 35,-. Tijdens de ledenvergadering zal de penningmeester dit voorstel nader toelichten.
10. Bestuurstermijn.
Het bestuur stelt voor om in de Statuten (artikel 12.1) de bepaling op te nemen, dat bestuursleden

eenmaal herkiesbaar kunnen zijn.

Toelichting

De bestuursleden van het GVM worden momenteel voor onbepaalde tijd gekozen. Als gevolg hiervan hebben sommige bestuursleden meer termijnen achtereen een bestuursfunctie vervuld. Teneinde ook andere leden in staat te stellen hun krachten aan het Gildebestuur te geven, stelt het bestuur voor de totale bestuurstermijn te beperken tot maximaal acht jaar (twee bestuurstermijnen van vier jaar).

11. Rondvraag.

Lunchpauze van ongeveer 12.00 uur tot 14.00 uur

Het programma voor het middaggedeelte van de vergadering bestaat uit twee onderdelen:

12. **Gemalenbehoud en vrijwilligers**

Dialezing door de heer drs. P. Nijhof over de rol van de vrijwilligers in het behoud van monumentale gemalen. De heer Nijhof is bestuurslid van de Gemalenstichting en bij molenvrienden vooral bekend vanwege een tweetal molenboeken: 'Windmolens in Nederland' en 'Watermolens in Nederland'.

Theepauze

13. Molens in het zicht en in de wind

Inleiding door de heer J.B.H.E. Pinkse, secretaris van de werkgroep 'molenbiotoop', over de wijze waarop we voor een goede molenbiotoop kunnen zorgen.

Sluiting omstreeks 17.00 uur.

Uw aanwezigheid wordt zeer op prijs gesteld.

Boudewijn van Weel, secretaris

Lezing drs. P. Nijhof op de jaarvergadering, zaterdag 3 april 1998: "10 jaar Nederlandse Gemalenstichting"

In het najaar van 1998 vierde De Nederlandse Gemalenstichting (NGS) haar tienjarig bestaan. Peter Nijhof, algemeen adviseur van de NGS was een van de oprichters.

Bij de eerste, informele vergadering van de NGS, in 1986, was een tiental particuliere organisaties vertegenwoordigd, die een historisch waardevol gemaal beheren.

Inmiddels telt de NGS meer dan dertig aangesloten verenigingen en stichtingen, die nagenoeg uitsluitend drijven op de inzet van vrijwilligers. Behoud, beheer en (museale) inwerkingstelling van al deze waardevolle gemalen is de gemeenschappelijke noemer.

In het eerste deel van zijn lezing schetst Nijhof ontstaan, doelstellingen en activiteiten van de NGS en haar achterban. Hierbij gaat hij op zoek naar parallellen met het werk van het Gilde van Vrijwillige Molenaars.

In het tweede deel brengt hij met kleurendia's de grote rijkdom en verscheidenheid van de bij de NGS aangesloten gemalen in beeld.

Peter Nijhof (geb. 1950) was van kinds af aan 'molenfanaat', verzamelaar, bestuurslid van De Hollandsche Molen en auteur van de Molenbibliografie (1982), Watermolens in Nederland (1982) en Windmolens in Nederland (1983). Sinds 1975 is hij vooral actief geworden op het brede terrein van het industrieel erfgoed. Over dit onderwerp heeft hij vele publicaties op zijn naam gesteld. Ook is hij actief in vele organisaties, zoals de NGS en de landelijke Federatie Industrieel Erfgoed Nederland (FIEN).

Verslag van de Ledenvergadering van Het GVM, gehouden op zaterdag 4 april 1998 in Hotel Haarhuis te Arnhem

Opening

De voorzitter van het Gilde, Gerard Sturkenboom, opent de vergadering met een woord van welkom aan de leden en de genodigden. Er is bericht van verhindering ontvangen van erelid J.M.M. Maas (Den Haag), boekhandelaar Gysbers en Van Loon (Arnhem), H. Petit (Coevorden), erelid Gerbrand de Vries (Uitgeest), T. Kreuning (Alkmaar), L. Vellekoop (Leidschendam), M. van Doornik (Westernieland), E. Ellinger (Alkmaar), J. Liefink (Kampen) en het bestuur van De Hollandsche Molen.

Van de bestuursleden moet penningmeester Gerard Barendse verstek laten gaan. Hij heeft onlangs weer drie weken in het ziekenhuis gelegen, nadat hij daar in het najaar al 10 weken moest verblijven. Gerard is aan de beterende hand en zal binnenkort uit het ziekenhuis worden ontslagen. Vanuit de vergadering zal een wenskaart worden gestuurd.

Tot slot staat de voorzitter stil bij het overlijden van Jan Kurver, wiens afwezigheid ook vandaag voelbaar is.

Bestuursmededelingen

- Op 26 maart jl. zijn de laatste puntjes op de i gezet in de concepttekst voor de overeenkomst met het Gild Fryske Mounders. Met ingang van 1 januari 1998 is er in **Friesland** één opleiding tot vrijwillig molenaar, die wordt afgesloten met het landelijk examen van De Hollandsche Molen. Het Gild Fryske Mounders blijft als zelfstandige vereniging bestaan, maar zal tevens als afdelingsbestuur Friesland van het GVM gaan functioneren. Er is een driejarige overgangperiode afgesproken, waarin regelmatig overleg zal plaatsvinden om de samenwerking te evalueren. Op grond van de overeenkomst kunnen de molenaars die een Fries diploma hebben, in aanmerking komen voor een verklaring van gelijkwaardigheid, die door De Hollandsche Molen zal worden uitgegeven. Het Gildebestuur is zeer tevreden met het bereikte resultaat.
- In 't Gaande werk heeft de voorzitter al stilgestaan bij de **beleidsbesprekingen** die het bestuur de laatste tijd heeft gevoerd. In het kort geeft hij een nadere uitleg van de bedoeling van deze gesprekken,

waarin onder andere de doelstelling van het GVM, de taakverdeling van het bestuur en de opleiding aan de orde zijn geweest. Doel van deze bezinningsronde is om tot een verdere verbetering te komen van het goede dat tot nu toe tot stand is gekomen – van radicale wijzigingen zal geen sprake zijn.

- De biotoopwachters hebben het ongetwijfeld gemerkt: Evert Smit, de stuwende kracht achter de **biotoopwacht**, is ernstig ziek. Zijn werkzaamheden zijn tijdelijk overgenomen door De Hollandsche Molen, maar er zal overleg moeten plaatsvinden over de manier waarop de werkzaamheden van Evert structureel kunnen worden voortgezet. Met ingang van 1 januari is Alidus Hofsteenge benoemd tot opvolger van Gerbrand de Vries. Het bestuur is van plan om ook met de nieuwe biotoopmedewerker goede contacten te gaan onderhouden.
- Het GVM heeft een **schenking** ontvangen van Stichting De Hoge Weide, waarvoor het bestuur uiteraard zeer dankbaar is. Het bedrag is een bijdrage in de kosten voor de uitgave van het jubileumgeschenk.
- Tijdens het recente overleg met het bestuur van het **Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde** is de intentie uitgesproken om tot een nauwere samenwerking te komen. Zo kunnen Gildeleden tot het AKG toetreden, zonder dat men aan een vereiste minimale omzet hoeft te voldoen. Over andere voorwaarden zal nader overleg volgen.
- Er is veel **publiciteit** geweest naar aanleiding van een persbericht over de jongste molenaar van Nederland, die ongetwijfeld ook de jongste mulder ter wereld zal zijn. Het bestuur wil ook veel aandacht vragen voor de 1000ste geslaagde vrijwillig molenaar, die naar verwachting binnenkort gefeliciteerd kan worden. In overleg met DHM zal het bestuur bezien op welke wijze deze mijlpaal onder de aandacht van het publiek kan worden gebracht.
- Het GVM blijkt met de **watermolenaarscursus** een nieuwe doelgroep te hebben aangeboord. Er zijn momenteel 20 cursisten actief. Het is positief dat de cursus is aangeslagen.
- Voor de jaarlijkse **bestuursexkursie** gaat het bestuur op 15 en 16 mei naar Zee-

land. Dit is onder andere een goede gelegenheid om nader kennis te maken met de nieuwe leden van het afdelingsbestuur.

- Op de oproep aan de afdelingsbesturen voor deelname aan de **werkgroep HACCP** is onvoldoende respons gekomen. Het AKG heeft de bereidheid getoond om met het GVM te gaan samenwerken teneinde tot een hygiënecode te komen, die voor alle molenaars geldt. Overigens is gebleken, dat er op sommige molens in het land al controles zijn uitgevoerd.
- De **lesstofcommissie** treft voorbereidingen voor de uitgave van het resterende deel van hoofdstuk 6 van de basis cursus, Het gaande werk, dat over de vang en de molenwielen zal gaan. Daarna volgen hoofdstuk 10 over de veiligheid en hoofdstuk 7 over praktische vaardigheden, waarvoor Jan Kurver het concept nog heeft geschreven. Als opvolger voor Jan wordt gedacht aan Tinus Verwijmeren, die ter oriëntatie al een vergadering van de commissie heeft bijgewoond.
- Namens de werkgroep **Nationale Molendag** verzoekt Jannes Tigelaar de aanwezigen om de redactieadressen van molentijdschriften en de adressen van stichtingen en dergelijke door te geven. Ten gevolge van een misverstand blijken de affiches voor de molendag en de molenkrant te laat verstuurd te zijn; men kan nog exemplaren bestellen.

Vaststelling van de notulen van de ledenvergadering d.d. 5 april 1997

De notulen van de ledenvergadering 1997, opgenomen in Gildebrief 98/1, geven naar de redactie geen aanleiding tot het maken van opmerkingen en worden derhalve ongewijzigd goedgekeurd en vastgesteld. Met betrekking tot het voorstel om de verzending van de Gildepublicaties via streekpost te laten verlopen, deelt de voorzitter mee dat dit niet zinvol blijkt te zijn. Het commentaar dat op de wijzigingsvoorstellen voor de statuten is ingediend, is voor het merendeel overgenomen; de wijzigingen zullen officieel moeten worden bekrachtigd (notaris).

Jaarverslag van de secretaris over 1997

Vanwege de lengte van het jaarverslag heeft het bestuur besloten, dat de secretaris voortaan tijdens de ledenvergadering een samenvatting van het verslag zal voorlezen. De uitgebreide versie wordt gepubliceerd in de Gildebrief 98/2. De zaal gaat akkoord met de inhoud.

Financieel verslag van de penningmeester over 1997

Aangezien de penningmeester om gezondheidsredenen verhinderd is, geeft de voorzitter een toelichting op de jaarcijfers. Het boekjaar wordt afgesloten met een negatief resultaat, dat veroorzaakt wordt door de jubileumactiviteiten. Aangezien de verwachte sponsorgelden niet zijn ontvangen, zal het bestuur een beroep doen op de RDMZ, die een garantiesubsidie voor het jubileumgeschenk heeft toegezegd.

Aan de ontvangstenkant valt de toegenomen contributie op, die veroorzaakt wordt door een toename van het aantal leden. Daarnaast zijn er extra inkomsten geweest in verband met de cursus voor de Monumentenwacht, die door Gerrit Pouw is verzorgd.

De heer B. Slooten merkt op dat de berekening niet klopt: het tekort moet f 1000,- kleiner zijn. Er is sprake van een tikfout.

De heer G. Ottevanger vraagt aandacht voor het bedrag dat voor de bijdrage aan de afdelingen is gereserveerd. Hij stelt dat er vanwege de toename van het aantal leden en de groei van de afdeling Friesland spanning in de begroting zal ontstaan. De voorzitter antwoordt dat

het financiële beleid ten gevolge van de langdurige ziekte van de penningmeester niet is afgerond. Het bestuur zal hieraan aandacht besteden.

Verslag van de kascommissie

De Kascommissie is op 13 maart bijeen geweest om de financiële stukken te controleren. De leden hebben de stukken doorgenomen en in orde bevonden. Commissielid T. Oosterhuis verzoekt de afschriften van de girorekening voortaan rechtstreeks naar de penningmeester te sturen, nu worden deze eerst naar de ledenadministratie gestuurd.

De voorzitter merkt op dat het bestuur hierover al met de ledenadministratie heeft gesproken. Het streven is om deze situatie, die destijds uit praktische overwegingen is ontstaan, op termijn te veranderen.

Ter verlening van decharge voor het gevoerde financiële beleid vraagt de voorzitter of de leden ermee kunnen instemmen; dit is het geval.

Benoeming van de kascommissie

In 1997 bestond de Kascommissie uit de heren C.P.M. Francken, Tj. Oosterhuis en G. de Vries. De heer Oosterhuis is statutair aftredend; hij wordt door de voorzitter bedankt voor zijn werkzaamheden.

Als opvolger van de heer Oosterhuis wordt de heer P. Buijs voorgedragen. De zaal gaat hiermee akkoord. In de reservekascommissie hebben de heren J.J. van den Akerboom, B.M. Dooren en F.J. Gundlach zitting, waardoor er momenteel geen behoefte bestaat aan nieuwe kandidaten.

Bestuursmutaties

Er doet zich een unieke situatie voor, nu twee bestuursleden aftredend zijn en zich niet herkiesbaar stellen: Peter de Moes en Jan Spruit.

Peter de Moes heeft acht jaar in het bestuur gezeten. Hij werd gekozen als opvolger van zijn jeugdvriend Gerbrand de Vries, die bij hem de interesse voor molens heeft opgewekt. Peter vertegenwoordigde het bestuur in de redactie van de Gildebrief en de lesstofcommissie. Als lid van de lesstofcommissie heeft hij een belangrijke bijdrage geleverd aan de totstandkoming van de basis cursus. Maar hij geniet vooral bekendheid vanwege de interessante artikelen in de Gildebrief over allerlei onderwerpen, zoals de draairichting van molens en de molenbiotoop. Ook na zijn aftreden zal Peter lid van beide commissies blijven. Als dank voor de tijd en energie die Peter in het bestuurswerk heeft gestoken, ontvangt hij cadeaubonnen waarmee hij CD's kan kopen voor zijn andere hobby: orgelmuziek.

Jan Spruit werd 16 jaar geleden in het Gildebestuur gekozen als opvolger van zijn buurmolenaar Gerard Ottevanger. Vanaf het begin is hij in functie geweest als examencoördinator, in welke functie hij 628 geslaagde examenkandidaten heeft behandeld. Naast het bestuurswerk heeft Jan een groot aantal hand- en spandiensten verricht, zoals het verzorgen van diverse bloemstukken ten behoeve van vergaderingen en andere gelegenheden, maar ook voor de verzorging van de inwendige mens heeft het bestuur menig keer een beroep op hem kunnen doen. Als dank voor de goede diensten ontvangt Jan uit handen van de voorzitter een molenboek en een set houtdraaibeitels, waarmee hij invulling kan geven aan zijn vrije tijd.

Nadat de ex-bestuursleden een dankwoord hebben uitgesproken, wenst de voorzitter hun veel geluk en gezondheid toe.

Aangezien het vertrek van Peter de Moes en Jan Spruit tijdig bekend was, heeft het bestuur de gelegenheid gehad om geschikte opvolgers te zoeken. Als kandidaten stelt het bestuur Andreas de Vos en Tinus Verwijmeren voor, respectievelijk polder- en korenmolenaar. Er zijn bij het secretariaat geen tegen-

kandidaten aangemeld, zodat tot stemming kan worden overgegaan. De ledenvergadering gaat bij acclamatie akkoord met de benoeming van beide kandidaten. Andreas zal coördinator voor de afdelingen worden, een functie die hij overneemt van Gerard Sturkenboom. Tinus Verwijmeren gaat zich bezighouden met de public relations, en neemt daarnaast zitting in de redactie van de Gildebrief en in de lesstofcommissie. Als gevolg van het aftreden van Jan Spruit wordt Bert van Uffelen de nieuwe examencoördinator.

Rondvraag

De heer G.J. Pouw heeft een aantal vragen voor het bestuur naar aanleiding van het bestuursbesluit om het door hem vervaardigde lesmateriaal voor de watermolenaarscursus niet te gebruiken. Hij kondigt aan zijn werkzaamheden voor het Gilde mogelijk te zullen staken, omdat hij zich niet in dit besluit kan vinden. In een gedetailleerde uiteenzetting geeft Gerrit Pouw zijn zienswijze op het ontstaan van het lesmateriaal, dat volgens hem met medeweten en instemming van de werkgroepsleden tot stand is gekomen – zij hebben het concept immers doorgenomen. Hij kan zich derhalve niet vinden in het bestuursbesluit om zijn lesmateriaal niet te gebruiken, temeer daar hij – na van het besluit op de hoogte te zijn gesteld – heeft aangeboden het materiaal voor eigen rekening aan de cursisten aan te willen bieden. Naar aanleiding van de briefwisseling en een telefoongesprek met de voorzitter wil Gerrit graag duidelijkheid van het bestuur.

Er ontspint zich een levendige discussie.

De voorzitter, die persoonlijk op de gang van zaken wordt aangesproken, gaat in zijn reactie in op een aantal van de door de heer Pouw gemaakte opmerkingen en vragen. Hierbij geeft hij aan op grond van welke overwegingen het bestuur tot haar besluit is gekomen. Eén daarvan is dat het materiaal van de heer Pouw niet aansluit bij de opzet die voor de watermolenaarscursus is gekozen. Daarnaast hebben het geringe aantal cursisten, de kosten van uitgave en het bestaande lesmateriaal een rol gespeeld. De voorzitter benadrukt dat het bestuur een zorgvuldige afweging heeft gemaakt en dat zij grote zorgvuldigheid heeft betracht bij de afhandeling.

De heer B. Slooten heeft de indruk dat de discussie een welles-nietes spelletje is. Hij denkt dat er behoefte aan lesmateriaal voor de watermolenaarscursus bestaat en stelt voor om het materiaal dat Pouw heeft opgesteld, nog eens door de betrokkenen wordt doorgenomen. Op die manier kan de ontstane impasse misschien worden doorbroken. Het aanbod om het materiaal gratis ter beschikking te stellen beschouwt de heer Slooten als een soort sponsoractie waartegen volgens hem geen bezwaar kan bestaan.

De voorzitter, die het besluit eerst schriftelijk en vervolgens telefonisch heeft toegelicht, reageert positief op dit voorstel. Voorwaarde voor gebruik door het GVM is dat het bestuur achter het materiaal moet staan; dit is bij het voorliggende materiaal niet het geval.

De heer J. Meessen betreurt het dat er op zo'n emotionele manier wordt gediscussieerd. Temeer daar leden van de werkgroep onlangs nog over het lesmateriaal hebben gesproken en er toen een mogelijke oplossing is voorgesteld.

De discussie wordt afgesloten met een opmerking van de heer H. Steinz. Hij stelt de vergadering voor de discussie te beëindigen, aangezien niemand er op deze manier wijzer van wordt. Steinz stelt voor om tot een oplossing te komen, en biedt aan in het conflict te willen bemiddelen. De zaal kan zich in dit voorstel vinden.

De heer J. Tigelaar heeft zich zelf ook voor de watermolenaarscursus opgegeven. Hij heeft vernomen dat iedereen de mond vol heeft over modules en vraagt wat hiermee precies wordt bedoeld. Waarom is er voor een nieuwe opzet gekozen?

De voorzitter geeft een korte toelichting op de opzet van de nieuwe cursus, die door de werkgroep met grote zorgvuldigheid is ingericht.

De heer K. Janssen merkt op dat de vrijwillige molenaars op zaterdag op de molen willen zijn. Hij vraagt of de ledenvergadering op een andere dag kan worden gehouden, bijvoorbeeld op vrijdag of zondag.

Sturkenboom beantwoordt deze vraag door erop te wijzen dat de meeste leden doordeweekse verplichtingen hebben, en dat het verzetten naar de zondag ook op bezwaren zal stuiten.

De heer B. Slooten stelt voor om vanuit de ledenvergadering een attentie naar Evert Smit te sturen. De zaal gaat hiermee akkoord. Naar aanleiding van de basiscursus vraagt Slooten of het mogelijk is ook een hoofdstuk aan de windmotoren te wijden. Het bestuur zal dit voorstel voorleggen aan de lesstofcommissie. In de krant heeft een artikel gestaan over de aanleg van 4000 ha bos, waarvoor 30 miljoen beschikbaar is gesteld. Zou het bestuur in overleg kunnen treden met betrokken partijen (De Hollandsche Molen, Natuurmonumenten en dergelijke) om goede afspraken te maken over de aanleg van bossen?

De voorzitter vindt dit een goede suggestie en kondigt aan dat het bestuur deze opmerking zal meenemen in het jaarlijks overleg met het bestuur van DHM.

De heer H. Lelieveld zegt onaangenaam verrast te zijn door het voorval dat zich zojuist heeft voorgedaan. Hij bepleit een wederzijdse inspanning om de sfeer te verbeteren, waarbij hij wijst op de verdienste die de familie Pouw voor de vereniging heeft gehad. De splitszwam moet in het belang van het GVM worden weggewerkt. Daarnaast stelt Lelieveld voor om ook de penningmeester vanuit de vergadering een attentie te sturen. De zaal gaat hiermee akkoord.

Mevrouw S. Bezema-Tel is er voorstander van dat er grote openheid over de watermolenaarscursus wordt betracht.

De voorzitter geeft nogmaals aan dat het bestuur uiterst zorgvuldig te werk is gegaan.

De heer J.C. van Driel kondigt aan dat er op 26 september in Friesland een bijeenkomst wordt georganiseerd waarvoor de Gilde-instructeurs een uitnodiging zullen ontvangen, met de bedoeling om tot een gedachtenwisseling te komen over de opleiding en alles wat ermee te maken heeft.

In aansluiting hierop zegt de heer B. Kalkman dat het een voorlopige uitnodiging betreft, aangezien in het overleg met het Gilde duidelijk is geworden dat de gedachtenwisseling mogelijk tijdens de Contactdag kan plaatsvinden. Op 26 september is het wel Friese Molen-dag.

Sturkenboom legt uit dat het oorspronkelijk de bedoeling was om de instructeurs voor de Friese Molen-dag uit te nodigen en dat daarbij over de opleiding kon worden gesproken. Zaken over de opleiding lopen binnen het GVM via de afdelingsbesturen en daarom is voorgesteld om hierover tijdens de Contactdag van gedachten te wisselen.

De heer W. Roose vraagt aandacht voor het maandblad Molenwereld, dat een nieuwsrubriek bevat waarvoor regio-correspondenten informatie aanleveren. Aangezien er nog geen sprake is van landelijke dekking, verzoekt Roose de aanwezigen om nieuwtjes door te geven aan de redactie.

Naar aanleiding van deze oproep laat de voorzitter weten, dat de heer J.S. Bakker, die doorgaans op de ledenvergadering aanwezig is, verhinderd is vanwege het overlijden van zijn vrouw. Vanuit de zaal wordt voorgesteld om de heer Bakker een blijk van medeleven te sturen; het bestuur zal hiervoor zorgen.

De heer P. Veuger heeft in een kranteartikel over de brand in molen De Kroon gelezen, dat de molen goed verzekerd was. Hij wijst er

in dit verband op dat ondanks de goede verzekering onvervangbare zaken, zoals fotoboeken, voorgoed verloren kunnen gaan. Volgens Veuger had de brand in een eerder stadium kunnen worden bestreden, indien er een eenvoudige detectie aanwezig was geweest. Als bezwaar tegen het gebruik van alarmeringssystemen (rookmelders) wordt aangevoerd, dat zij nogal eens vals alarm veroorzaken. Volgens Veuger is het echter beter een paar keer te vaak, dan te laat uit te rukken...

De heer E. Stoop zegt in een reactie dat de werkgroep molens en verzekeringen overleg voert met verschillende instanties om te bezien welke maatregelen het beste kunnen worden genomen.

Ten gevolge van de uitgebreide behandeling van de punten die in de rondvraag aan de orde zijn gekomen, schorst de voorzitter de vergadering om 13.10 uur voor de lunchpauze.

De voorzitter opent het middagedeelte van de ledenvergadering met een korte terugblik op hetgeen er 's morgens aan de orde is geweest. Vervolgens geeft hij het woord aan Hans Dobbe, voorzitter van de cursuscommissie, voor de uitreiking van de **certificaten voor de korenmolenaarscursus 1997**.

In zijn inleiding gaat de heer Dobbe in op de opzet van de cursus, waarvan de nadruk op de praktijk ligt. Van de 15 kandidaten die zich in 1996 hebben ingeschreven, hebben acht de toelatingstoets met voldoende resultaat afgelegd en daarna deelgenomen aan het theorie- en praktijkgedeelte. De heren Molenaar, Huisman, Koper, Wijgold en Van Doorne krijgen het certificaat overhandigd. De heren Wijkamp, Kamraad en Tielemans zijn verhinderd.

Dit jaar zal er weer een mogelijkheid tot inschrijving zijn, waarvoor in Van Haver tot Gort en de Gildebrieff een aanmeldingsformulier zal worden opgenomen.

De volgende spreker is de heer M. Scheepbouwer die een inleiding houdt over de **brandveiligheid van rieten dakbedekkingen**, waarbij hij informatie geeft over preventieve middelen ter bescherming van rieten en houten delen. Het gaat hierbij om vlamvertragende middelen op basis van een polymeer en wax, die door de firma Magma Applications op de markt worden gebracht. Het middel wordt onder druk op de buitenzijde van het rietdek aangebracht. Nog grotere bescherming wordt verkregen, indien men ook de binnenzijde van de dakbedekking behandelt. Dankzij deze bewerking kon een aantal branden worden voorkomen.

Bij het beantwoorden van een aantal vragen uit de zaal gaat de heer Scheepbouwer onder andere in op de samenstelling van het product, de gevolgen voor de verzekeringspremie en de milieuaspecten. Naar aanleiding van een vraag van mevrouw I. Wierenga naar de kosten van het product heeft de heer Scheepbouwer aangeboden twee molens gratis te willen behandelen. Het ligt voor de hand dat Ida's molen Goliath te Uithuizermeeden een behandeling zal krijgen; het bestuur zal bezien welke tweede molen hiervoor in aanmerking kan komen.

Na de theepauze is het woord aan mevrouw H. Vaartjes, die als meteoroloog verbonden is aan de Koninklijke Luchtmacht. In haar lezing over **meteorologie** gaat zij in op een aantal weerkundige verschijnselen, waarbij de nadruk ligt op de wind en de factoren die de wind beïnvloeden. Daarnaast besteedt zij aandacht aan drukgebieden en fronten, en gaat zij nader in op de bijzondere situatie die zich op zaterdag 7 juni 1997 heeft voorgedaan.

Het is bijna vijf uur als voorzitter Gerard Sturkenboom de ledenvergadering kan afsluiten. Hij dankt de

aanwezigen voor hun komst naar Arnhem en wenst de molenaars een goed seizoen toe.

Van de aanwezigen hebben 90 personen de presentielijst getekend.

B.A. van Weel, secretaris

Loek Dijkman, Ridder in de orde van Oranje Nassau

Tijdens een feestelijke bijeenkomst in het Gemeenschapshuis van het Hoogheemraadschap van Rijnland heeft de burgemeester van Warmond, mevrouw G.W. van der Wel, aan de voorzitter van de Rijnlandse Molenstichting, **Loek Dijkman**, de versierselen uitgereikt, behorend bij de onderscheiding "Ridder in de Orde van Oranje Nassau".

De onderscheiding, die op initiatief van de Molenaarscommissie van de stichting is aangevraagd, is een erkenning voor het feit, dat de heer Dijkman zich enorm heeft ingezet voor het behoud van de karakteristieke windmolens in het Hollandse landschap. Bij zijn aantreden als voorzitter van de Rijnlandse Molenstichting - Leiden, 21 maart 1991 - had de stichting bestuurlijk en financieel grote problemen. Door Dijkmans toedoen is de stichting gered van een technisch faillissement. Door zijn grote enthousiasme en doortastendheid en werving van tal van sponsors heeft hij extra bijdragen van gemeenten en provincies weten te verkrijgen. Deze bijdragen heeft hij aangewend om restauratiewerkzaamheden aan 30 van de 42 molens van de stichting te laten uitvoeren.

Behalve voor zijn voorzitterschap van de stichting is de onderscheiding ook de uitdrukking van waardering voor zijn verdiensten op ander maatschappelijk terrein.

Aad Toet

Financieel overzicht 1998

BALANS PER 31 DECEMBER 1998

ACTIVA	31-12	1-1	PASSIVA	31-12	1-1
Duurzame middelen:			Schulden:		
Artikelen	3.000	2.612	Vooruitontv. contr.	38.188	32.581
Mater. bliksem	100	100	Vooruitontv. verz.	24.691	22.688
Kantoormachines e.d.	4	4	Porto, verzendkosten	1.480	1.502
Promotiescherm	2.050	2.950	Drukwerk e.d.	105	5.586
			Vergaderkosten	242	-
Liquide middelen:			Kantoorbehoeften	34	21
Girorekening	11.055	22.162	Reiskosten	1.324	3.963
Spaarrekeningen	52.073	16.430	Bijdragen aan afdelingen	4.746	7.035
Girorek. verz.	10.109	3.110	Ledenadministratie	-	150
Spaarrek. verz.	8.227	6.918	Contactdag	237	602
			Telefoon	50	140
Vorderingen:			Doorbet. verz.-geld	634	-
Te ontvangen rente	4	4	Representatiekosten	79	109
Opbrengst advertenties	1.760	840	Bliksemaffleidercontroles	-	150
Monumentenwacht	-	1.535	Theoriecursus	10.838	15.460
Vooruitbetaling verz.	16.671	19.474	Kruisposten	42	213
			Watermolenaarscursus	293	650
Uitgeleende gelden:			Kosten betalingsverkeer	471	-
Cursuscomm.	2.665	2.665	Kosten Monumentenwacht	-	20
Afdeling verz.	-	600	Diversen	-	167
			Eigen vermogen:		
	107.718	79.404	Fonds ongedekt risico	2.225	2.225
			Biotoopfonds	5.157	3.593
			Weerstandsfonds	16.882	-17.451
				107.718	79.404

WINST- EN VERLIESREKENING OVER 1998

	Begroot 1998	Werkelijk 1998	Begroot 1999
Ontvangsten:			
Contributies	45.000	53.649	48.000
Verzekeringspremies	28.000	34.991	30.000
Ontvangen rente	1.500	983	1.000
Verkoop artikelen	7.000	14.840	9.000
Opbrengst advertenties	1.000	2.500	1.800
Bijdrage jubileumkosten	-	21.523	-
Subsidie RDMZ	-	20.500	-
Giften	-	280	-
	82.500	149.266	89.800
	====	====	====
Uitgaven:			
Vergaderkosten	2.000	2.177	2.400
Porto, verzendkosten	6.000	7.885	6.500
Drukwerk e.d.	30.000	27.423	30.000
Kantoorbehoeften	200	383	200
Reiskosten	6.000	5.822	7.500
Ledenadministratie	600	698	300
Contactdag	2.000	1.545	2.000
Bijdragen aan afdelingen	8.000	8.096	9.000
Collectieve WA-verzekering	3.000	3.396	3.000
Telefoon	200	135	200
Doorbetaling verzekering	23.000	27.194	25.000
Kosten i.v.m. verzekering	1.800	3.019	2.000
Representatiekosten	500	469	500
Bliksemaffleidercontroles	1.400	679	1.400
Kosten entrepakket	1.500	2.025	1.500
Watermolenaarscursus	4.000	2.895	2.000
Theoriecursus	15.000	18.021	20.000
Kosten betalingsverkeer	-	1.199	-
Diversen	500	700	500
Lesbrieven (watermolen)	2.500	-	-
PR-kosten	-	272	-
Afschrijving scherm	-	900	-
Kosten 1000e geslaagde	-	-	2.000
Kosten HACCP hygiëncode	-	-	2.000
Begeleiding instructeurs	-	-	2.000
	108.200	114.933	120.000
	====	====	====
Resultaat:	-/- 25.700	34.333	-/- 30.200
	====	====	====

Verslag Landelijke Contactdag

De contactdag voor de afdelingen werd dit jaar gehouden op zaagmolen De Ster te Utrecht, op 7 november 1998. Net als vorig jaar, maar met het verschil dat nu de vloer was vernieuwd en een verwarming was geïnstalleerd. Een hele verbetering, want in 1997 hebben de aanwezigen het nogal koud gehad. Helaas bleek de verwarming behalve een behaaglijke warmte ook nogal wat geluid te produceren, waardoor het voor veel bezoekers erg moeilijk was de gesprekken te volgen. Daarom werd besloten de verwarming maar uit te zetten en alsnog kou te gaan lijden. Een extra ingelaste "op-warm-pauze" werd dankbaar aanvaard.

De herbouw van zaagmolen De Ster vordert gestaag. Kap en romp zijn al compleet en op dit moment wordt aan de stelling gewerkt. De nog kale roeden en de staart hangen hoog in de lucht. Het interieur vraagt nog veel werk, maar langzaam wordt al zichtbaar, hoe het er ongeveer uit komt te zien.

Aanwezig waren het Gildebestuur en afgevaardigden van de afdelingsbesturen en de Examencommissie van De Hollandsche Molen en Jan van Loenen als "verzekeringsagent". Voor de lunchpauze werd gesproken over de opleiding en dan voornamelijk over de begeleiding van de leden. Over de uitvoering hiervan wordt verschillend gedacht, maar het leeft wel onder de afdelingsbesturen. Daarna kwam de lesstof aan bod. Door de lesstofcommissie wordt hard gewerkt aan het resterende deel van de basiscursus. Men verwacht over ongeveer anderhalf tot twee jaar de basiscursus compleet te hebben. Daarnaast wordt gewerkt aan statuten en procedures teneinde de productie van lesmateriaal en de relatie met het bestuur te structureren en vast te leggen.

Na de lunchpauze is de ontwikkeling van een hygiënecode voor korenmolens als vervanger van de HACCP toegelicht. Naar verwachting zal deze hygiënecode de HACCP voor de vrijwilliger kunnen vervangen, terwijl men toch over richtlijnen kan beschikken om aan de Warenwet te voldoen. Te zijner tijd zult u hierover in de Gildebrief uitgebreider worden geïnformeerd.

Vervolgens kwam de Biotoopwacht aan de orde. Door ziekte kan Evert Smit zijn werk als coördinator helaas niet langer voortzetten. Herman Pinkse neemt op het kantoor van DHM de honneurs waar, zodat dit werk toch blijft doorgaan. Verder werd gemeld dat A. Hofsteenge, de opvolger van Gerbrand de Vries bij DHM, overbelast begint te raken. De biotoopzaken beginnen dusdanige vormen aan te nemen, dat het voor één persoon ondoenlijk wordt dit allemaal zelf te behandelen. Men zoekt naar oplossingen en denkt aan decentralisatie. Bovendien zijn er binnen de bestemmingsplan-procedures veranderingen op til, waardoor het nog moeilijker zal worden de biotoopproblemen vanuit een centraal punt het hoofd te blijven bieden.

De ARBO-wet was het laatste onderwerp. In principe heeft iedere vrijwilliger hiermee te maken. Naar verluidt wordt binnenkort een wet aangenomen, die op vrijwillige basis gevoerde bedrijfsvoering hiervan uitsluit.

De lunch werd verzorgd door Jan Spruit, wat door de genereuze medewerking van zijn werkgever mogelijk werd gemaakt. Jan had overal aan gedacht en men kwam niets tekort. Namens het bestuur en de aanwezigen werden Jan en zijn werkgever nogmaals hartelijk bedankt.

Tijdens de lunch gaf de heer Guus Haest, een van de beheerders van De Ster en bestuurslid van Stichting De Sterremolen, uitleg over de gang van zaken en het toekomstplan met De Ster.

Het molenerf van De Ster is sinds de 80-er jaren rijksmonument. Het naastgelegen erf van De Bijgeval lag tot ca. 15 jaar geleden braak en is door de buurtbewoners "gekraakt" om er een park van te maken. Uiteindelijk is dat ook uitgevoerd. Stichting De Sterremolen beheert en exploiteert het erf en de gebouwen van De Ster, waaronder de zaagmolen zelf. Onderdeel hiervan vormt de herbouw van De Ster, waarbij de zaagschuur zal gaan dienen als zaal voor festiviteiten, inclusief een catering. De zaagschuur zal ingericht worden met een werkend zaaggedeelte op windkracht (zeg maar een "halve molen") en een reeds aanwezige lintzaaginstallatie. Dit apparaat bestaat uit een soort gietijzeren zaagslee, die met een boomstam langs een lintzaag wordt bewogen en zo steeds een plak van de boom zaagt. Daarnaast denkt men eraan te zijner tijd in de molencorridor een expositie in te richten over duurzame energie.

Naar verwachting zal de molen zelf tegen eind juni 1999 gereed zijn en daarna geopend worden. Voor informatie over de Ster en Stichting de Sterremolen kunt u contact opnemen met de heer G. Haest (030-2937990), de heer G. van de Wal (030-2942553) of via de internet-site (www.domstad.com) en e-mail (cclaas@domstad.com).

Om 15.30 uur werd de vergadering gesloten.

Andreas de Vos

Jaarverslag van de afdeling Gelderland van het GVM

De landelijke vereniging 'Het Gilde Van Vrijwillig Molenaars' wordt bij haar regionale activiteiten ondersteund door afdelingsbesturen. Deze afdelingsbesturen hebben tot taak de opleiding tot vrijwillig molenaar te verzorgen voor de leden in de regio, waar zij benoemd zijn. Het doel van de opleiding tot vrijwillig molenaar is zoveel mogelijk molens regelmatig op een verantwoorde wijze te laten draaien. De opleiding wordt afgesloten met een landelijk examen onder verantwoordelijkheid van de vereniging 'De Hollandsche Molen'.

Het bestuur

Het bestuur bestaat sinds 1996 uit vier leden. Petro van Doorne tikt wat af als secretaris. Ondertussen zit onze penningmeester Jan Knecht 'op 't geld'. Eep Top heeft heel wat te regelen als (toelatings)examencoördinator en praat zich schor op de theorie-avonden. Dirk-Jan Abelskamp poogt als voorzitter de touwtjes in handen te houden en hij beheert het ledenbestand. Het bestuur heeft vier maal vergaderd. De heren Bert de Lange, die namens de Stichting Vrienden van de Gelderse Molen aanwezig was en Joop Heijdra als vertegenwoordiger van de Provincie Gelderland, luisterden met hun aanwezigheid verschillende vergaderingen op.

Ledenbestand

Dit jaar hebben zich 23 nieuwe leden gemeld voor de opleiding tot vrijwillig molenaar. Het ledenbestand was aan het eind van het jaar als volgt samengesteld: 90 leerlingen, waarvan een groot deel actief op verschillende molens, 3 instructeurs-vakmolenaars, 105 geslaagde molenaars en nog eens 30 niet meer actieve geslaagde leden. Door de inzet van al deze vrijwilligers draaiden er in 1998 weer vele Gelderse molens.

Toelatingsexamens en landelijke examens

Voordat een kandidaat het landelijk examen mag doen, moet hij of zij eerst met goed gevolg het toelatingsexamen hebben afgelegd. De toelatingsexamens worden afgenomen door de bestuursleden van de afdeling. Er wordt getracht het landelijk examen zo dicht mogelijk te benaderen.

Het voorjaarstoelatingsexamen werd afgenomen op 31 januari op molen 'De Kroon' in Arnhem. Slechts twee van de vijf kandidaten konden door naar het landelijk examen. Dit landelijk examen vond plaats op 18 mei, op de molen 'De Vink' in Herveld. Beide kandidaten, Henk Graauw en Wim Freriks slaagden.

Op de 'Doesburger molen' bij Ede werden op 27 juni de toelatingsexamens voor het najaar gehouden. Van de vier kandidaten mochten er drie het landelijk examen afleggen op molen 'De Kroon' in Arnhem. Suzanne Veen, Sytske Verheijen en Willem van Olmen behaalden op 2 oktober het begeerde getuigingschrift van vrijwillig molenaar.

Theorie-avonden, bijeenkomst geslaagden en bijeenkomst instructeurs

In Arnhem, in de 'Paardenstal' naast molen 'De Kroon' werden dit jaar weer 10 theorie-avonden gehouden onder leiding van Eep Top. Gemiddeld 25 leergierige leerlingen en molenaars zagen vele plaatjes, voorzien van wijze woorden, aan zich voorbijkomen.

De bijeenkomst voor geslaagde molenaars vond plaats op 8 april. De heer Den Besten zou een dialezing geven over de herbouw van de 'Noordeveldse (wip)molen'. Hij was echter ziek, maar Suzanne Veen heeft de lezing op uitstekende wijze van hem overgenomen.

Op 3 november togen 24 instructeurs en gastgevend molenaars naar Arnhem voor de instructeursbijeenkomst. De aanwezigen konden ervaringen uitwisselen en een uitgebreide Duitse reportage aanschouwen over het maken van een maalsteen uit Basalt-Lava gesteente.

Excursies

Zowel in het voor- als in het najaar werd er weer een excursie gehouden.

Op 28 maart was het noorden het reisdoel. Vele vroege vogels verzamelden zich bijtijds in Holwerd om verschillende Friese molens eens nader te bekijken. Op het programma stonden de poldermolen 'De Miedemamolen' in Holwerd, uitgerust met zelfwichting, 'De Olifant', een poldermolen in Birdaard met maar liefst drie vijzels, de stellingkoren- en pelmolen 'Zeldenrust' in Dokkum, met een voeghouten-kruierwerk, en de koren- en pelmolen 'De Zwaluw' met de daarnaast gelegen houtzagerij in Birdaard. De laatste molen die werd bezocht, was het spinnekopje 'De Himriksmole' te Tietjerk.

De najaarsexcursie ging door een deel van de Liemers en het Duitse Rheinland. De waterradmolen en het spinnekopje van Laag Keppel waren samen met de torenmolen in Zeddam de Nederlandse molens, die die dag van onder tot boven bekeken mochten worden. De Duitse collega-molenaars van de 'Alte Mühle' in Donsbrüggen, de 'Kalkarer Mühle' in Kalkar en de 'Kriemhild-Mühle' in Xanten stelden hun zeer interessante molens voor ons open.

De Bonkelaar

Door middel van de nieuwsbrief 'De Bonkelaar' zijn de leden in januari en augustus op de

Zeilmakerij van Neerven bv

opgericht

1925

van Neerven's MOLENZEILEN

'N BEGRIP

VOOR DE MOLENAAR IN
NEDERLAND, BELGIE
EN DUITSLAND
IN KATOEN, WK77 EN
MARLON BOLUS ROOD

D.van Erpstraat 1
5341 AK OSS Nederland
Telefoon 0412-624028
Telefax 0412-627973

hoogte gebracht van de activiteiten van het afdelingsbestuur en van de wetenswaardigheden over de opleiding in Gelderland.

We kijken met veel plezier terug op een goed molenjaar 1998. Zonder de ondersteuning van de Stichting

Vrienden van de Gelderse Molen was het niet mogelijk geweest al deze activiteiten ten behoeve van de opleiding te organiseren.

Dirk-Jan Abelskamp

Molens verdragen windbelemmering slecht

Maart, april, mei. Voorjaar. Gras, planten, struiken, bomen, alles wordt weer groen. De fauna trekt z'n voorjaarskleed aan en gaat weer uitbundig groeien en bloeien. De aarde sterft niet! Neen, de natuur trekt zich niets aan van sombere doemscenario's, die sommige milieufundamentalisten ons via de media voorhouden. De lente komt. Straks zitten we weer buiten en zullen genieten van het voorjaar.

Bomen worden dus ook weer groen. Dat betekent dus extra windbelemmering, meer dan in de winter, als de takken kaal zijn. De (vrijwillige) molenaar krijgt er weer meer last van. De molen ook.

Jonkheer F.L.J. van Rijckevorsel

Dat het biotoopprobleem niet van vandaag of gisteren is, kunnen we lezen in 'De Molenaar' van juli 1935 in een artikel van Jonkheer van Rijckevorsel. Die was toen lid van het algemeen bestuur van 'De Hollandsche Molen'. Een markante persoonlijkheid. Hij toonde grote belangstelling voor molens, achtte ze onmisbaar in het

landschap en schonk grote aandacht aan de molenbescherming. Hij was bijzonder geïnteresseerd in het werk van de molenmakers en had intensieve contacten met molenaars. Bij officiële inbedrijfstellingen van gerestaureerde molens voerde hij enthousiast het woord. Vooral in het zuiden van het land. Hij nam initiatieven tot het organiseren van feestelijke molenopeningen en kweekte zodoende veel goodwill. In de oorlogsjaren werkte hij onvermoeibaar om molens hersteld te krijgen.

Hij overleed op 7 september 1957 op 59-jarige leeftijd.

Zijn artikel over de molenbiotoop - een woord, dat in 1935 nog niet bestond - volgt hieronder. Het toont zijn zorg over slijtage en achteruitgang van molens door windbelemmering. Hij moet daar, 65 à 70 jaar geleden, uitgebreid met de toenmalige beroepsmolenaars over hebben gepraat. Wij kunnen er als vrijwillige molenaars nog veel van opsteken. De tussenkoppen, vetgedrukt, heb ik toegevoegd. Verder heb ik de tekst ongewijzigd gelaten.

Peter de Moes

De Lonneker molen op 2-8-1994. De bomen staan zo dichtbij, dat de molen niet compleet met wienkruis is te fotograferen.

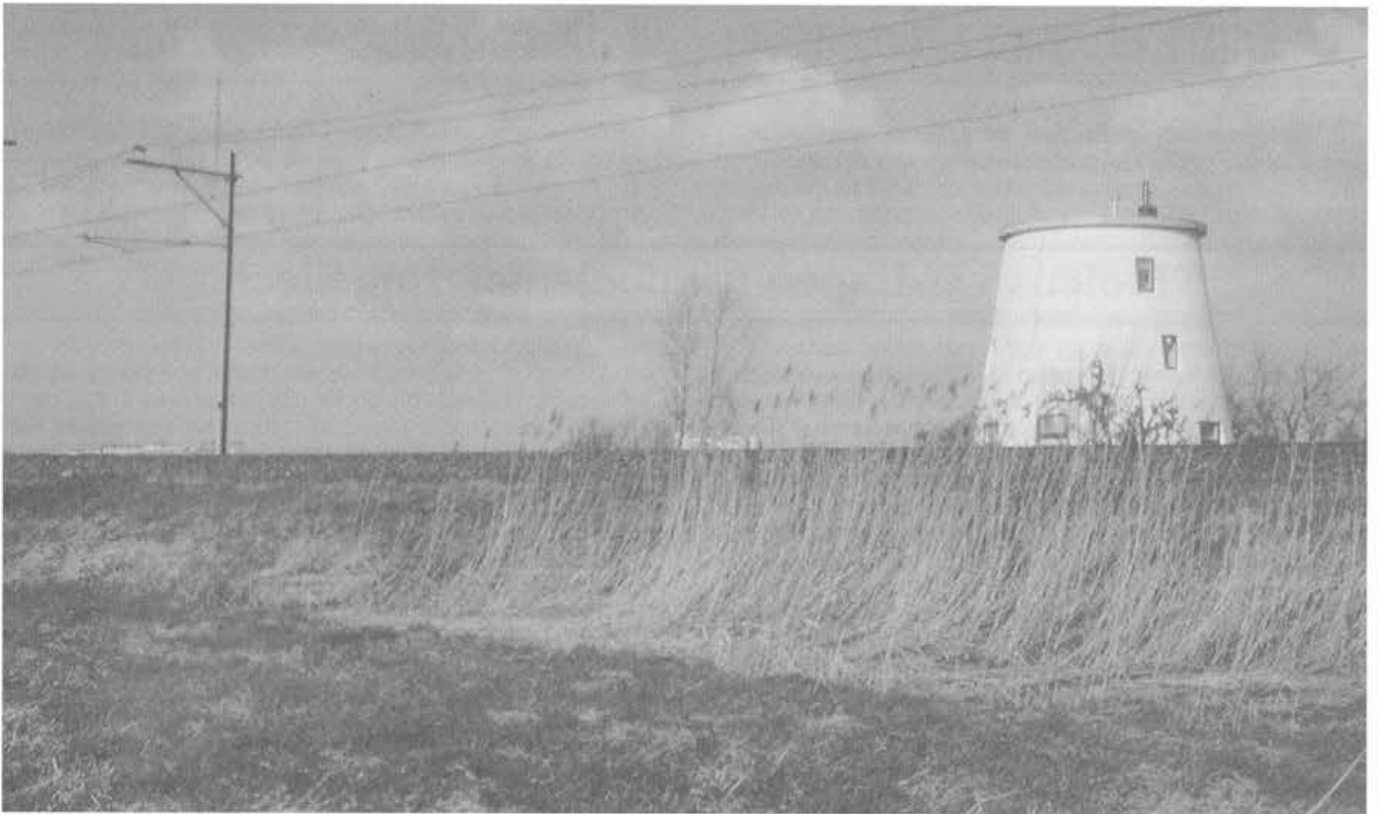
De invloed van hindernissen op de wind en de gevolgen daarvan voor de windmolens

Diepgaande studies hebben het inzicht doen ontstaan, dat de wind in het algemeen de neiging heeft om naar de aarde toe te vloeien. Niet langs een lijn evenwijdig aan den grond, doch dat de wind de aarde treft onder een kleinen hoek. Ontmoet de wind een hinderenis, dan stoot hij daartegenop, en wordt dan de hoogte ingedreven. De wind krijgt hierdoor een versterkte en versnelde golvende beweging, die langzamerhand in kracht en in golflengte vermindert om daarna zijn gewonen loop te hernemen.

Dicht achter de hinderenis ontstaat een luwte, daar de wind over de hinderenis en voor de hinderenis de hoogte in wordt gejaagd.

De Benthuizer poldermolen

Een zeer interessante en praktische ondervinding heeft op dit gebied opgedaan de molenbouwer A.J. Dekker, te Leiden, in verband met den bouw van de Benthuizer poldermolen te Benthuizen (Z.H.). Deze molen staat als alle poldermolens op den beganen grond. De as ligt ca. 13 Meter boven den grond, de wienken zijn 26 meter lang, de kap is ca. 14 Meter boven den grond. De molen staat ca. 25 Meter van den spoorwijd af, die aldaar ongeveer anderhalven Meter hoog is. Om den invloed van deze hinderenis op den loop van den wind na te gaan, werd aan de overzijde van den dijk een hoop nat stroo aan gestoken, dat een groote rookontwikkeling gaf. Wat zag men toen gebeuren? De rookkolom werd eerst door den wind tegen den spoordijk opgedreven en ging toen vandaar in een schuine lijn over den kap van den molen heen. Hieruit bleek, dat door deze kleine hinderenis de wienkencirkel onder de as in het geheel niet door den wind werd getroffen. Een dergelijk eenvoudig experiment is zeer gemakkelijk na te gaan en te controleren. De molenaar, die nooit last heeft van

De Benthuizer poldermolen, staande in Hazerswoude-Groenendijk, waar molenmaker A.J. Dekker de "rookproef" deed.

klapperende zeilen, heeft, als de wind over den dijk waait, de grootste moeite om ze op de hekken te houden. Deze hindernis was aan beide zijden enigszins geglooid, wat de kwade werking van deze hindernis zelfs nog een weinig verminderde.

Vrije wind

Tot goed begrip van den invloed van hindernissen op den windmolen is noodig, dat eerst kort wordt verklaard, hoe en waarom een windmolen draait.

De wieken worden gesteld in de windrichting, zoodat de wind het wiekenkruis treft onder een hoek van 90 graden. De wind stroomt nu door het wiekenkruis heen en komt achter den molen daarachter weer uit, om weer verder zijnen weg te vervolgen. Dus de goede werking van de windkracht is gebaseerd op den onbelemmerden aanvoer van den wind en op den onbelemmerden afvoer achter den molen.

In dit verband mag er op gewezen worden, dat de beplantingen enz. achter den molen voor den molen zeer hinderlijk zijn, daar hierdoor het wegvloeien van den wind wordt belemmerd en deze zich dan daar ophooft of zelfs terugkomt.

Volgens sommige molenaars is een hindernis achter den molen hinderlijker dan een hindernis er voor, zoodat bij de bestudeering van dit vraagstuk zoo wel de voor als de achterzijde van den molen in aanmerking moet worden genomen.

Daar echter de molenwieken naar alle richtingen moeten kunnen worden gekeerd om van de verschillende winden gebruik te kunnen maken, komt men tot de conclusie, dat bij elken molen een cirkel moet worden aangenomen binnen welke er geen hindernissen voor den wind mogen voorkomen.

Windvlagen

Een der kenmerkende eigenschappen van den wind is, dat hij steeds wisselend en weinig constant is, doch ook bij z.g. constante winden is er een zekere onregelmatigheid te constateeren. De wind waait nl. in "golven" en met "stooten", hetgeen de Duitschers "Wellen" en

"Pulsationen" noemen (wij spreken van "vlagen" en "zamen", red.). Ontmoet een dergelijke wind een hindernis, dan treden de reeds genoemde onregelmatigheden met groote kracht en steeds veelvuldiger op. Men krijgt dan door het samengaan van de gevolgen van de hindernis en van de eigenschappen van den wind, nu eens een extra versnelling, dan weer een extra verlangzaming van den wind, wat het zeer onregelmatig loopen van den molen veroorzaakt.

Winbelemmering, gevolgen

Nog erger wordt dit, als bijv. de omstandigheden niet alleen den wind storen en onregelmatig maken, doch ook veroorzaken, dat de wind zoodanig het wiekenkruis treft, dat slechts een gedeelte daarvan door den wind wordt beroerd. In dat geval krijgt de bovenste helft de volle kracht der heftig gestoorde en gebroken winden te verduren, terwijl de onderste helft in de luwte draait. De bovenkant van het wiekenkruis wordt dan steeds overbelast, en de onderkant steeds onderbelast.

Hierdoor nl. door de verschillende belasting van het wiekenkruis ontstaat het zoo gevreesde schommelen der wieken, hetgeen vaak eindigt met een breuk van een der roeden of (en) van den assekop. Men heeft dus met den wind rekening te houden, dat hij uit zijnen aard onregelmatig is en met golven en stooten werkt.

Door de hindernissen, die de wind op zijnen weg ontmoet, wordt ten eerste de wind gebroken, ten tweede ontstaat hierdoor kans op windkrachtvermindering, ten derde ontstaat hierdoor kans dat de hindernis den wind een oogenblik vasthoudt en dan weer met verdubbelde kracht geheel onverwachts den wind weer loslaat. Dit is het zo gevreesde "steken" van den wind, dat vaak het leven aan een molen heeft gekost.

Ten vierde kan door de hindernis de wind in een andere richting worden gedreven en naar omhoog worden geworpen.

Ten vijfde kan hierdoor de bovenste helft der wieken door de wind worden getroffen zoodat deze overbelast werken.

Ten zesde kan hierdoor de onderkant in

de luwte blijven draaien, waar door deze onderbelast worden en het gevreesde "schommelen" der roede ontstaat.

Al deze gevolgen kunnen alleen of in combinatie met elkaar optreden. Het vasthouden van den wind en het op een gegeven oogenblik loslaten daarvan komt bij verschillende boomsoorten in verscheidene mate voor. Populieren zijn bij uitstek voor de molenaars onaangename boomen. Verder is de dichtheid van de beplanting van groot belang. Bij een grondmolen, die last zou kunnen krijgen van den aanleg van een boomgaard op vrij korten afstand daarvan werd - op mijn advies - de voorgenomen beplanting met hooge appelboomen vervangen door fruitboomen in struik en in pyramidevorm, en die in verband met de heerschende windrichting zoodanig waren geplaatst dat de wind het minste in de weerstand ondervond.

Op deze wijze was de molenaar zeer gebaat en de fruitteeler niet geschaad.

Ongelijkmatige belasting van het wickenkruis

Door de onregelmatige winden worden de zeilen die anders plat en rustig op de hekken moeten liggen onnoodig met groote kracht opgeheven en opgeboid. Hierdoor ontstaat een zeer snelle slijtage der zeilen daar eerst de zeilen met een flinken ruk naar omhoog worden getrokken, en daarna met een zwaren slag weer op de hekken worden geslagen. Ook de touwen, die langs de zeilen loopen, lijden hierdoor zeer veel, terwijl de haken, waarlangs de touwen zijn gespannen zeer op den proef worden gesteld.

Het hekken zelf wordt door een en ander zeer ongelijkmatig belast, zoodat men krijgt een snelle slijtage van zeilen, touwen en hekken. Ook de roeden (wieken) hebben een dubbele werking en slijtage te ondergaan, vooral als de bovenkant der wieken wel wordt belast, is er kans dat er een torsiewerking via de hekken op de roeden wordt uitgeoefend, waardoor deze extra worden beproefd en wel eens worden afgedraaid. Dit wat de slijtage aan de wieken enz. betreft.

De capaciteit van den molen wordt door het niet gelijkmatig bestrijken van den wickencirkel zeer verminderd.

Ongelijkmatige belasting van het gaande werk

Het inwendige van den molen, als molenas enz. heeft door de werking van het wickenkruis zwaar te lijden. De kammen en staven, de rondsels, het groote rad (bonkelaar), de koningsspil, kortom alle draaiende en wentelende deelen, worden nu eens plotseling zwaar belast, dan weer losgelaten, dan weer onderbelast. Het geheel heeft tot gevolg een schokken en rukken in deze deelen, terwijl de slijtage in deze deelen in beide richtingen (door het versnellen en afzakken) snel toeneemt. Bij poldermolens en bij molens, waarbij het geraamte uit hout is gemaakt worden deze rukken en stooten steeds mede overgebracht op de houten stutten en opstanden van het molenlichaam. Dit houten geraamte wordt hier-

door zwaar beproefd en veel meer en geheel anders belast, dan waar voor 't gebouwd is, hierdoor is het mogelijk dat 't geheele molenlichaam ontzet wordt.

Ten slotte worden de aangedreven werktuigen als maalstenen, vijzels enz. op hun beurt zeer ongelijkmatig belast en zijn aan groote slijtage onderhevig, terwijl de wateropbrengst of de kwaliteit en hoeveelheid van het maalgoed zeer vermindert. Vroegtijdig slijten en veel revisies zijn hier het gevolg van.

Hieruit volgt dat het aanbrengen van belemmeringen van den windvang voor de windmolens zeer nadeelig is.

De beste deskundigen in deze materie zijn vaak de eenvoudige polder- en korenmolenaars, die met hun persoonlijke ervaring en erfelijkheid (want deze vakken gaan vaak over van vader op zoon) een juisten kijk op de gedragingen van den wind hebben gekregen en hierover veel beter kunnen oordeelen dan intellectuelen.

Conclusie

Ten eerste. Bij den aanleg van beplantingen zal men goed doen om rekening te houden met de bestaande windmolens.

Ten tweede. Vóór het opmaken van dergelijke plannen (dus niet als plannen al lang zijn ontworpen en men deze niet dan met de grootste moeite kan veranderen), is het dienstig hierover van gedachten te wisselen met de molenaars van de molens, daar deze het beste op de hoogte zijn van de gedragingen van den wind in het algemeen en van de kuren van den wind ter plaatse, want de plaatselijke verschillen zijn bij wind zeer groot. Dit is vooral van belang onder meer bij het ontwerpen van uitbreidingsplannen. Men heeft daarin een gemakkelijk middel om de molens tegen bebouwing of beplanting te beveiligen.

Ten derde. Welke afstanden zijn er in verband met de windbelemmeringen aan te nemen? In een cirkel vanuit den molen met een straal van 100 M. geen hinder-

100 tot 150	M. tot 1½ M.
100 tot 200	M. tot 2 M.
200 tot 300	M. tot 3 M.
300 tot 400	M. tot 4 M.
400 tot 500	M. tot 5 M.
500 tot 600	M. tot 6 M.
600 tot 700	M. tot 7 M.
700 tot 800	M. tot 8 M.
800 tot 900	M. tot 9 M.
900 tot 1000	M. tot 10 M.

Deze cijfers gelden als algemeene cijfers. De soort van beplanting (bijv. Boomen met dichte of met smalle en ijle kruinen) het aantal der boomen en gebouwen en hun onderlingen afstand zijn hierbij van beteekenis.

De terreinen, waar men dergelijke hindernissen wil weren, kan men zeer goed gebruiken voor weiland, voor bouwland en boomgaarden enz.

F. van Rijckevorsel

Ölandse standerdmolens

door Peter de Moes

25 jaar geleden, in juni 1974, reisde (standerd)molendeskundige I.J. de Kramer naar Öland. Hij bleef er tien dagen en maakte een heleboel foto's van de molens. Hij borg ze op in z'n collectie en publiceerde er, voorzover mij bekend, nooit over. Uniek fotomateriaal bleef zodoende verborgen; misschien was de tijd er nog niet rijp voor.

Na z'n overlijden, in 1994, liet hij z'n molenverzameling na aan de Stichting Molendocumentatie. Pas daar ontdekte men de Ölandse foto's. Door deze te bestuderen en enkele andere bronnen te raadplegen, kon ik het volgende artikel schrijven.

Geschiedenis

Öland is een langgerekt eiland bij Zweden in de Oostzee. Zo gezien op de kaart van het grote Scandina-

vië lijkt het maar een eilandje van niks, maar het is 147 km lang - ongeveer van Texel naar Goeree-Overflakkee -, maar nergens breder dan 16 km. Sinds 1972 is het verbonden met het vasteland van Zweden via een brug van 6 km lengte.

De hele westkust van Öland is een vruchtbare laagvlakte, die vrij snel stijgt tot ca. 50 m hoogte. Hierop staan de standerdmolens, tegenwoordig nog ruim 200, vroeger 2000!

Dat grote aantal was te danken aan de economie van kleine boeren. In tegenstelling tot op het vasteland was er op Öland geen grootgrondbezit en men had er dus geen last van dwangmolens, waarop iedereen zijn koren moest laten malen. Elke boer bezat z'n eigen stuk grond, bewerkte het zelf, had z'n eigen molen en maalde z'n eigen meel. Bij sommige boerenhoeven stonden er zelfs twee, zodat men verschillende producten kon malen. Kortom, men bedroop zichzelf.

Die Ölandse standerdmolen deed overigens vrij laat z'n intrede. Pas in de 16e eeuw. Vóór die tijd maalde men z'n graan op eigen horizontale watermolens. Toen stroomde er nog een flink aantal beken, waaraan die watermolentjes konden worden gebouwd (die beken staan nu droog). In de 17e eeuw groeide het aantal standerdmolens snel, terwijl tegelijkertijd het aantal horizontale watermolens afnam. Enkele cijfers: In 1700 draaiden er 375 standerdmolens tegen nog 188 watermolens. 150 jaar later, in 1850, na een flinke economische groei stonde er 2000 standerdmolens. Men beschikte toen zelfs over zoveel maalcapaciteit, dat menigeen commercieel ging malen en z'n producten op het vasteland verkocht!

Maar in de twintiger en dertiger jaren van de 20e eeuw kwam de klad erin. Er kwam malaise, het leven werd duurder, velen emigreerden. Bovendien was er op het vasteland, vlak tegenover Öland (in Kalmar) een zeer grote maaldery opgericht. Weldra bleek het onderhoud van de eigen molens duurder te zijn dan het laten malen van het maalgoed in de fabriek. En dus legden de molens één voor één het loodje. Men liet ze eenvoudig aan hun lot over of ze verdwenen meteen in de houtkachel...

Dat liet een groep "vrienden van de oude cultuur" niet onberoerd en in diezelfde dertiger jaren vormde men een comité tot behoud van de unieke Ölandse standerdmolens. De actie had tot doel, dat de bewoners van elke hoeve, die nog een molen bezaten, deze zouden gaan onderhouden, financieel gesteund door het comité, dat geld inzamelde. Dankzij dat vroege initiatief zijn er nu ruim 60 dorpen, waar nog één, maar meestal meer molens te zien zijn.

De kast en de staart (afb. 1 en 2)

De standerdmolens (er staat ook een aantal stenen molens en achtkantens) zijn uniek en komen in hun soort alleen voor op Öland. Ze staan verspreid over de volle lengte van het eiland en staan vaak in groepen van twee tot vijf stuks bij elkaar.

De gemiddelde afmetingen van deze kleine molens zijn: hoogte 6 m, lengte 2,6 m en breedte 2,4 m. De kleinste, in Källa, heeft een vloeroppervlak van 1,8 x 1,5 m. Ter vergelijking: onze standerdmolens hebben een gemiddelde vloeroppervlakte van 5,3 x 3,5 m.

De kasten zijn bekleed met verticale planken, ongeverfd (het klimaat is er veel droger dan hier) en meestal gedekt met een gebroken kap. Maar ook de rechte of gebogen puntkap komt voor. De staartzijde is uitgerust met een kleine galerij, gesteund door twee evenwijdige trapschoren. Deze trapschoren of trapbomen steken tot in de kast en zijn verbonden met de hoekstijlen en de daklijsten. Langs de linker of langs de rechter trapboom is de korte trap naar de galerij aangebracht. Soms is de vloer van de galerij i.p.v. met houten delen, met één grote dikke plaat kalksteen gedekt. Hiermee handhaafde

afb. 1: Norrby 22-6-1974. Gebogen puntkop. De trap loopt langs de linkse trapboom en steunt via twee stenen op de grond. De vaste schoren worden extra gesteund door een daartoe verlengde voorzomer.

afb. 2: Störlinge 23-6-1974. Evenwijdig lopende trapbomen. Gebroken kap. Vaste schoren aan de gevluchtzijde. Losse schoren aan de staartzijde.

of herstelde men het evenwicht van de kast.

De trap wordt ondersteund met wiggen of stenen op de grond. De molens hadden een relatief lange staart, zonder kruihaspel, kettingen of loopschoren. In feite dus een duwboom of steekstaart (Vlaams). Wanneer hij moest kruien, duwde de molenaar eenvoudig tegen de staart.

De schoren en het gevlucht (afb. 2 en 3)

Wat écht opvalt, zijn de schoren links en rechts van de kast. Daarin zijn vaste en losse schoren te onderscheiden. De vaste zijn vast verbonden met het geraamte van de kast en raken bijna

afb. 3: Högsum 20-6-1974. Dwarsgetuigde vliedervieken op houten borststroeden. Houten borden i.p.v. zeilen. Vaste schoren aan de gevluchts- en aan de staartzijde. Op de achtergrond een molen in opbouw.

de grond. Zolang de molen niet werd gekruid, waren ze met een wig of een steen ondersteund. De losse schoren hingen ieder aan een zwaar ijzeren oog in de daklijst en leunden, net als loopschoren, met hun ondereind los op de grond. Ze dienden een drieledig doel:

1. Ze beschermden de molen tegen omwaaien, hetgeen niet ondekbaar is, gezien de afmetingen en de lichte constructie van het geheel.
2. Ze boden stabiliteit tijdens het malen.
3. Ze verhinderden een eventuele neiging tot zelfkruien (bij standerdmolens niet veroorzaakt door de traagheid van het gaande werk, maar door windvlagen en zamen).

De overgrote meerderheid van de gevluchten heeft houten borststroeden en dwarsgetuigde vliedervieken. Ze zijn, gemiddeld genomen, niet langer dan 6 à 7 m en ze draaien andersom (dus gezien vanaf de staart linksom).

afb. 4: Lerkala 28-6-1974. Op de kraag van de voorbereikte standerd komen de lange burriebalken te rusten (en te kruien). Een zetel is daarom overbodig. Het gat in het dikke gedeelte van de standerd is bestemd voor een steekband.

afb. 5: Störlinge 23-6-1974. Vier kromme steekbanden steken in de standerd. De lange burriebalken rusten op de kraag.

Ze hebben allemaal houten roeden. De 5 tot 8 heklatten steken dwars door de roeden heen en beide uiteinden van de heklatten zijn met elkaar verbonden d.m.v. een voor- en een achterzoom. Middenzomen zijn er niet.

Men legde geen zeilen voor, maar houten borden van een soort sigarenkistjeshout. Ieder end heeft zes borden beschikbaar, zodat er een onnoemelijk aantal zwichstanden mogelijk is. De borden bij de askop zijn vast.

De standerd en de steekbanden (afb. 4 en 5)

De spil, waarom alles draait, de standerd, is van een ongewone constructie. Halverhoogte heeft hij nl. geen gecompliceerde bewerking ondergaan voor de zetel, want die ontbreekt. Tenminste bij de modale Olandse standerdmolen. De onderste helft van de standerd, die eenvoudigweg uit een geschilde boomstam bestaat, lijkt overdreven dik voor zo'n kleine molen: 80 à 90 cm diameter is geen uitzondering - ja, er bestaat er zelfs een (in Isgarde) met een diameter van 1,11 m! Dat heeft natuurlijk zijn reden -. Ter hoogte van de onderkant van de kast is hij versmald (verjongd) tot ca. 35 cm. Op de aldus ontstane brede rand van pakweg 25 cm rusten (en draaien bij het kruien) de lange burriebalken. Er komt geen zetel aan te pas!

De meeste molens hebben verder vier kromme steekbanden, die met hun hele bovineind domweg in de standerd zijn gestoken, soms vastgeslagen met wiggen. De kruisplaten zijn onder de standerd halfhouts in elkaar gewerkt en daarom zijn de teerlingen, die uit grote platte stukken kalksteen bestaan, alle vier even hoog. Of laag, beter gezegd (onze kruisplaten kruisen elkaar vrij en zijn dus gemakkelijker te vervangen).

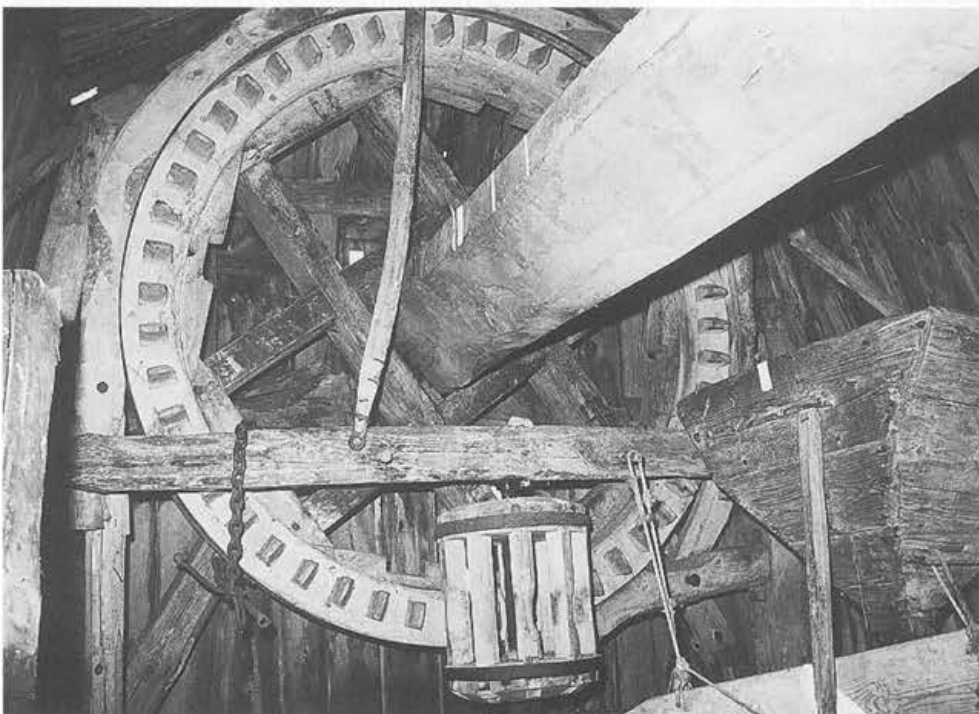
Soms heeft zo'n molen toch een zetel. In dat geval wordt deze gesteund door vier flinke klossen, die tussen de steekband en de standerd zijn aangebracht. Verder heeft een klein aantal molens, evenals de onze, normaal acht rechte steekbanden en een zetel. Enkele bijzondere exemplaren bezaten drie kruisplaten en zes steekbanden. En één extreem geval had het gebracht tot niet minder dan twaalf steekbanden - op elke kruisplaatkop drie!!

afb. 6: Morby 19-6-1974. Lichte constructie, later verlengd voor de plaatsing van een tweede maalkoppel. Houten as, die bijna horizontaal ligt. Twee bovenwielen. De vaste schoren lopen via de voorzomer en de hoekstijlen door naar de windpeluw. De trapbomen lopen via de (achterste) hoekstijlen door naar de daklijst.

Het geraamte en het gaande werk (afb. 6)

Het geraamte bestaat uit hoekstijlen, middenlijsten, daklijsten, steenbalk, windpeluw, voegburrie, zomers en wat horizontale regels. Alles van lichte constructie. Schoren, kruisbalken, korbelen en weegbanden ontbreken. De bovenas is altijd van hout, ligt nagenoeg horizontaal en draagt één en een enkele maal twee bovenwielen. De gemiddelde diameter daarvan is 2 m. Het

afb. 7: Bredsättra 23-6-1974. De lipvang. De lip zit rechts, omdat de molen andersom draait. Links de "lange schei" (houten sabelijzer). Aan het bovenwiel is te zien, dat hij vroeger twee kruisarmen had (die door de bovenas gingen).

kleinste bovenwiel (in Källa) is niet groter dan 1,1 m. De bovenwielen hebben of twee kruisarmen door de bovenas (de antieke constructie) of vier kruisarmen rond de bovenas (stroparmen).

In de kast ligt in de regel één maalkoppel, een wolfje van ca. 1 m diameter, of een dertiender, of hooguit een veertiender. Grotere kwamen er niet in, uitzonderingen daargelaten. Er zijn molens met twee maalgangen, die achter elkaar staan. Dat tweede maalkoppel wordt dan aangedreven door het tweede bovenwiel (op z'n Vlaams). Er zijn ook enkele molens met twee maalgangen naast elkaar. Beide maalkoppels worden in dat geval aangedreven door een gecombineerde bovenschijfloop/spoorwiel.

De molenstenen zijn van zandsteen of van kalksteen, gebild met recht of met zwaaischerpsel. De overbrenging was doorgaans 1:4 of 1:6. Sommige stenen hadden slechts enkele V-vormige groeven. Daarmee bewerkte of pelde men haver en gerst. Op de meeste molens ontbrak een luiwerk, maar sommige van de grotere exemplaren hadden een handbediend luiwerk. En de meeste molens waren uitgerust met een kleine buil, aangedreven door het staakijzer.

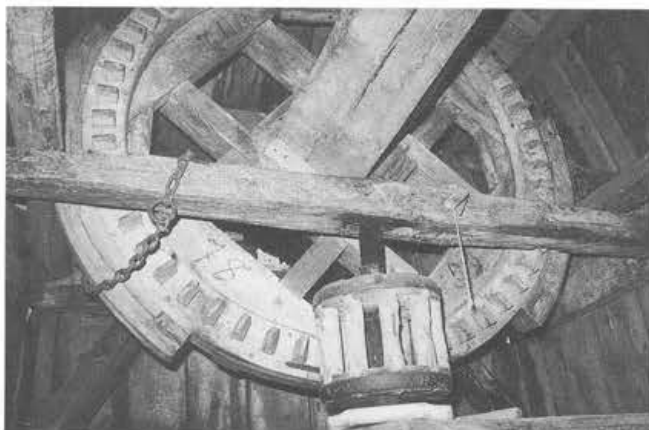
De lipvang en de remschoenen (afb. 7 t/m 10)

Er zijn in die Ölandse standerdmolens twee manieren van vangen, die we bij ons niet (meer) kennen. De eerste heeft iets weg van onze stutvang, waarbij het buikstuk ontbreekt. In plaats van een stut gebruikt men een scharnierend stuk hout, dat tijdens het vangen door het teenstuk wordt aangetrokken en meeremt. Een type vang dat we in 1988 tijdens een molentocht in de DDR (en later in Polen) ook al hadden gezien (zie Gildebrief maart 1992). In Duitsland heette het "Schuh", door ons voor de hand liggend, maar foutief vertaald als "vangschoen". Want een studie in oude molenbestekken (door Jan den Besten, zie Gildebrief september 1992) had aangetoond, dat de "schoenvang" in Duitse en Poolse molens precies de vang bleek te zijn, die tot ca. 1700 nog in Nederland werd gebruikt. Wat wij "schoen" noemden, heette in de oude bestekken "lip" of "tong". Ölandse standerdmolens (niet alle) hebben dus onze oude lipvang, compleet met het "houten sabelijzer", dat in oude bestekken de "lange schei" wordt genoemd (zie afb. 7).

De tweede vang (zie afb. 8, 9 en 10) is zeer uitzonderlijk en hier volslagen onbekend. Hij bestaat uit slechts twee vangstukken, in feite remschoenen, links en rechts van het bovenwiel. Deze remschoenen zijn ieder aan een lange balk vastgemaakt, waarvan het korte eind aan een haak op de windpeluw ligt en het lange eind bij de penbalk eindigt. Daar zijn de einden met touwen en katrollen met elkaar verbonden. Wanneer men dat touw aantrekt, komen de lange einden naar elkaar toe, waarbij de remschoenen het bovenwiel stoppen. Zeer simpel. Maar het systeem kan slechts kleine gevluchten aan; grote krijgt het niet tot stilstand, vrees ik. Dit eenvoudige type vang komt op slechts enkele molens voor.

Eén molen, in Nassby, had helemaal geen vang. Die stopte

afb. 8: Arbelunda 27-6-1974. De remschoenen links en rechts van het bovenwiel.

afb. 10: Högsrum 20-6-1974. Een nieuwe vang voor een molen in opbouw. De korte einden van de bedieningsbomen liggen op de windpeluw. Een simpele haak en oog houden ze op hun plaats, waardoor ze wél heen en weer, maar niet van voor naar achter kunnen bewegen.

men door hem dwars op de wind te kruien...
Voor ons zou een molen zonder vang ondenkbaar zijn, maar ons onbestendige weertype met z'n buien, stormen en rukwinden komt in de Oostzee niet voor.

Links en rechts

De meeste standerdmolens op Öland draaiden andersom. Waarom? Voor een mogelijke verklaring moeten we terug naar de watermolen. Onderzoekende molinologen ontdekten reeds lang geleden, dat de horizontale watermolen, in welke het waterrad horizontaal ligt en waarvan de verticale wateras de loper rechtstreeks aandrijft, in de landen van Zuid-Europa linksom draaiden. In dat geval draaide de loper dus ook linksom.

Maar wat men óók ontdekte: de horizontale watermolens in Noord-Europa (Ierland, Schotland, Noorwegen, Zweden, Finland) draaiden onveranderlijk rechtsom! En dus ook de loper.

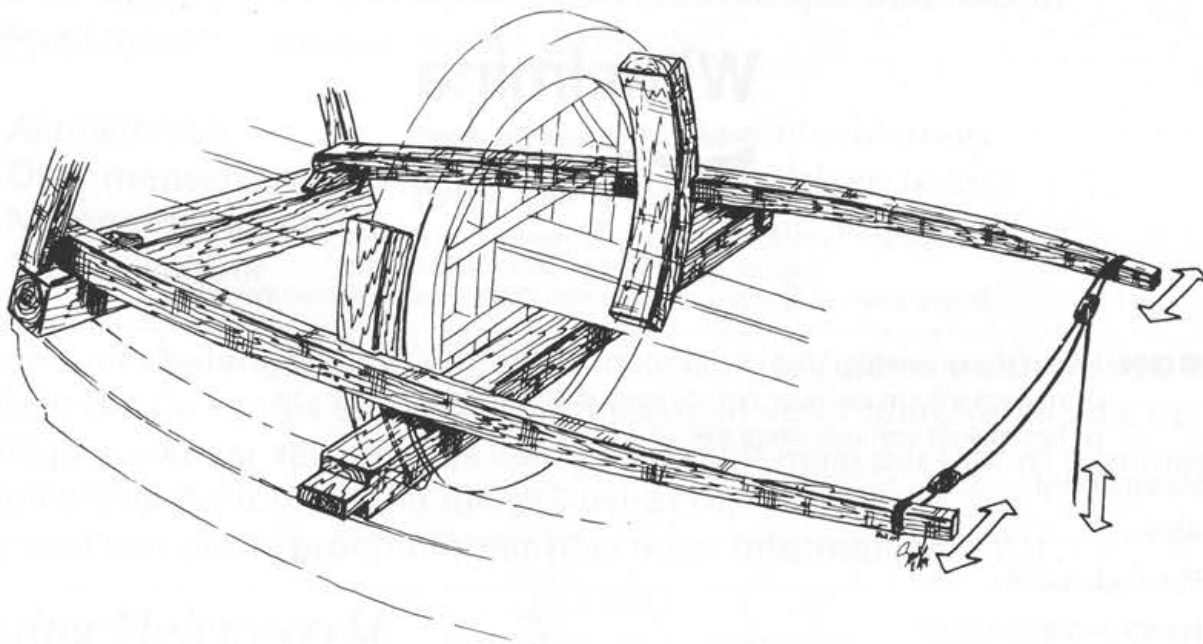
Wel, u voelt het al aankomen: de horizontale watermolens waren er op Öland het eerst, de standerdmolens kwamen later, Wanneer een 16e-eeuwse (rijke) boer z'n watermolen verving door een windmolen en z'n nog

bruikbare maalstenen in de nieuwe standerdmolen plaatste, eiste het scherpstel, dat het gevluicht linksom (gezien vanaf de staart) zou moeten draaien! De loper zou dan, net als in de afgedankte watermolen, rechtsom blijven draaien.

Vraag me niet, waarom de eigenzinnige Noordeuropeaanen hun horizontale watermolens rechtsom lieten draaien. En vraag me ook niet, waarom er in Zweden links verkeer was...net als nu nog in Engeland...

Bronnen:

Rex Wailes:	"Notes on the windmills of Öland", 1966
E.C. Curwen:	"The problem of early watermills", 1944
S.B. Ek:	"Väder kvarnar och vatten möllor"
(de Duitse samenvatting).
Alg. Handelsblad	van 4-4-'36
Erik Tijman:	"Het zaagblad", febr. 1981

afb. 9: De werking van de primitieve vang. Het bovenwiel draait hier linksom. Als de molen wordt gevangen, wil de rechter remschoen omhoog, maar de molenaar houdt deze op z'n plaats met behulp van het vangtouw, dat daarom rechts zit. Tekening van Gerrit Pouw naar foto's.

Effectief besparen op stoffilters?

Een goeie tip voor een simpele besparing? De levensduur van de stoffen filters die u gebruikt, kunt u gemakkelijk met een factor twee of drie verlengen! Kwestie van ze perfect te laten reinigen door Wilhelmina, een bedrijf dat hierin is gespecialiseerd.

Uiteraard gaat Wilhelmina hierbij buitengewoon omzichtig te werk.

Zo wordt voor elke nieuwe klant eerst een proefwassing verricht. De resultaten hiervan worden in een helder rapport vastgelegd en uitvoerig doorgesproken.

Zodat er geen vuiltje aan de lucht is bij het reinigen van uw kostbare filters.

Wanneer u even belt of faxt zitten we snel bij elkaar aan tafel.

U kunt ook onderstaande bon in een ongefrankeerde envelop stoppen en sturen naar:
Wilhelmina Textieldiensten B.V., Antwoordnummer 23, 5700 WB Helmond.

Wilhelmina

Wilhelmina Textieldiensten b.v. Kanaaldijk Z.W. 9, 5706 LD Helmond,
Telefoon: 0492 598181, Fax: 0492 526105.
Steunpunten in Apeldoorn, Bergen op Zoom, Hoogeveen en Woerden.

- BON** Neem a.u.b. contact met mij op voor:
- o nadere informatie over het reinigen van stoffilters;
 - o het maken van een afspraak.

Naam bedrijf.....
Adres.....
Postcode/plaats.....
Naam contactpersoon.....
Telefonisch bereikbaar op nummer.....

Nieuws over de korenmolenaarscursus

Het is inmiddels al weer twee jaar geleden, dat de korenmolenaarscursus werd gegeven. Reden genoeg voor de cursuscommissie de cursus opnieuw open te stellen voor eventuele gegadigden.

Het ligt in de bedoeling in het voorjaar van dit jaar te beginnen met het theoretische deel van de cursus, waarna in het najaar van 1999 het praktijkgedeelte kan volgen. Geslaagden van het GVM en leden van het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde (AKG), die de cursus willen volgen, kunnen zich aanmelden bij:

H. Demoet, Schimmelpenninckstraat 37, 5121 HM, Rijen, tel. 0161-222059

Schriftelijke aanmeldingen gaarne vóór 1 april 1999.

Het schriftelijke deel

Alvorens aan het praktijkgedeelte van de cursus te mogen beginnen, dienen de cursisten eerst een theoretisch examen af te leggen. De Leerstof hiervoor staat in 'Zingende Stenen' en 'Rond Zingende Stenen', beide geschreven door Dirk-Jan Abelskamp.

Om doelmatig en effectief te kunnen studeren ontvangen kandidaten, die zich voor de cursus inschrijven, een lijst met doelstellingen. Deze doelstellingen geven concreet aan, wat bestudeerd moet worden.

In het najaar van 1999 zal het schriftelijk examen op een centraal in het land gelegen plaats worden afgenomen. De uitslag van het examen is bindend, d.w.z., dat hierover geen discussie mogelijk is.

Het praktijkdeel

De opleiding op de molen vindt plaats onder leiding van een door de cursuscommissie aangezochte instructeur. Hij zal aan de hand van de doelstellingen de cursisten opdrachten verstrekken. Zij gaan derhalve zelfstandig aan het werk. De instructeur heeft dus meer een begeleidende en corrigerende rol. Alle werkzaamheden, die de cursisten uitvoeren, moeten zij op papier in een werkstuk vastleggen. Elke instructeur krijgt in principe twee cursisten toegewezen, waarbij zoveel mogelijk wordt rekening gehouden met de woonplaats van betrokkenen. De instructiemolen zal door overleg tussen instructeur en cursisten worden vastgesteld. De duur van het praktijkdeel van de cursus zal tussen de zeven en tien dagdelen in beslag nemen. De cursuskosten bedragen f 250,=, exclusief de boeken.

Over een paar aspecten van het korenmolenaarschap, b.v. promotie, graankwaliteit, de belastingdienst, zal op een nader te bepalen datum door gastdocenten een aantal lessen worden verzorgd. Deelname aan deze lessen is een verplicht onderdeel van de cursus, dat in principe in de avonduren wordt verzorgd.

Certificering

Na afloop van de cursus zal in overleg met de instructeur door de cursuscommissie worden vastgesteld, of de cursist is geslaagd. Het door de cursist gemaakte werkstuk zal in de beoordeling worden betrokken. Op een nader te bepalen datum zal aan de geslaagden het certificaat worden uitgereikt.

De cursuscommissie

*Horatio,
er is meer over molens!*

Kent u de **MOLENWERELD** ook al? Het onafhankelijke maandblad boordevol molens en aanverwante zaken als:

- Actualiteiten
- Over mensen en molens
- Molengeschiedenis
- Taal en cultuur
- De molenbiotoop
- Techniek en bedrijf
- Molenbehoud
- Opinie

Niemand met belangstelling voor molens mag de Molenwereld missen; het tijdschrift dat de kennis erover wil verdiepen en verbreden, kennis die een vrijwillige molenaar zeker te pas komt; en dat elf maal per jaar in minimaal 24 pagina's op A4-formaat en rijk geïllustreerd.

Vraag snel een gratis proefnummer plus meer informatie aan!!!!

Stichting Molenwereld

Antwoordnummer 12104 - 2740 WD Moerkapelle
tel. 0320-220397, fax 079-5931303

Reactie op het artikel over de molenbiotoop van Herman Pinkse in Gildebrief 98/4

Naar aanleiding van het artikel over de molenbiotoop door Herman Pinkse, wil ik van de gelegenheid gebruik maken daar enige aanvullingen op te geven. De molenbiotoop is een zaak die iedere molenaar aan het hart zou moeten gaan, want het molenbehoud valt of staat met het behoud van een goede biotoop. Het betoog van Herman geeft, denk ik, een goed beeld van de huidige situatie. Er moet wat veranderen in de opzet van het aanpakken van de biotoopproblematiek, want de molens blijven terrein verliezen. Dat is jammer. Alle inspanningen en individuele successen ten spijt is er weinig resultaat. Structureel gezien is er op landelijk of provinciaal niveau geen molenbiotoopbescherming gecreëerd. Lokaal is dat gelukkig soms wel het geval, maar ondanks dat blijven bedreigingen bestaan. Het grote geld van het bedrijfsleven is immers oppermachtig.

De informatievervalsing over biotoopeisen naar de "wetgever" is niet het probleem, als het erom gaat in één actie alle molens een molenbeschermingszone te verschaffen, want er zijn (vrijwillige) molenaars en molenorganisaties genoeg, die deze informatie kunnen aanleveren. Probleem nummer één is echter het overtuigen van de betreffende instanties. Met betrekking tot molens zijn er situaties, waaruit blijkt, dat het met de molenbescherming in zijn geheel, en vooral wat de biotoop betreft, niet goed gaat.

Zo is er sprake van behoorlijke kapitaalvernietiging. Jaarlijks worden tonnen in molenonderhoud en restauratie gestoken, vaak na een periode van verwaarlozing, terwijl de mogelijkheden om die investering tot hun recht te laten komen steeds verder verkleind worden. Of, wat misschien nog erger is, molens, die op de een of andere manier een goeie biotoop krijgen (door bijvoor-

beeld verplaatsing), zijn vervolgens de dupe van nieuwe planologische ontwikkelingen in de directe omgeving. Om de een of andere kromme reden is men wel begaan met het lot van de molen als bouwkundig object, maar de biotoop speelt daarbij geen enkele of een slechts zeer ondergeschikte rol. De ideale situatie om van molens een soort driedimensionale foto's uit het verleden te maken. Mooi om naar te kijken, maar verder kun je er niets mee. Je zou denken, dat een molen toch wel meer in zijn mars heeft dan te fungeren als stoffige dooie foto, zelfs al is het in drie dimensies.

Tijdens de recente wateroverlast in oktober 1998 is weer gebleken, dat poldermolens wel degelijk een functie als hulpemaal bezitten, ook al zijn ze officieel niet in bedrijf. De biotoop is dus nog steeds van essentieel belang voor deze hulpfunctie. Poldermolens hebben ondanks hun "economische pensioen" nog wel degelijk een economische waarde, want in tijden van wateroverlast kunnen ze een bijdrage leveren in het beperken van de schade.

Voor korenmolens en andere industriemolens zal het wat moeilijker zijn een soortgelijk verband te zien. Hoewel, ik heb begrepen, dat er in Nederland maar 8 (of 5?) meelfabrieken zijn, die de totale Nederlandse meelbehoefte dekken. Als er twee langdurig zonder elektriciteit komen en een derde legt door een flinke stofexplosie of brand het loodje, hoe komt de Nederlander dan aan zijn dagelijks brood?

De economische waarde van molens wordt nogal eens erg laag ingeschat in vergelijking met die van planologische ontwikkelingen, die de biotoop aantasten. Met termen als "niet in bedrijf", "economisch belang" etc. worden de argumenten voor biotoopbescherming cq. behoud van tafel geveegd. Vaak blijkt, dat zelfs beroepsmatig bemaalde korenmolens (wel in bedrijf) het onderspit delven. De term "in bedrijf" is dus maar van betrekkelijke waarde zichtbaar. Onlangs werd in een krantartikel gesteld, dat in de waarde van natuurgebieden ook moest worden verdisconteerd de waarde (= kosten) van aangepaste infrastructuur om het natuurgebied te behouden en/of te ontzien en de waarde van ontwikkelingen, die als gevolg van de beschermde status niet door kunnen gaan op die plek. Deze waarde is namelijk wel in geld uit te drukken, in tegenstelling tot het belang of de natuurwaarde, die aan het gebied toegekend worden. Analoog hieraan zou dit voor molens ook kunnen (nee: moeten!) gelden.

Het is te eenvoudig om de economische waarde van een molen zomaar ondergeschikt te maken aan dat van planologische ontwikkelingen in de molenomgeving. Je kunt als overheid (lees: provincie Noord-Holland) wel zeggen, dat het voor het molenbehoud zeer belangrijk is het maatschappelijk rendement van de molen te verbreden (door integratie van de molen in de samenleving en het betrekken van de samenleving bij de molen) en het economisch rendement van de molen te vergroten (door functioneel gebruik van de molen te intensiveren en gebruik te maken van de toeristische en recreatieve mogelijkheden), maar dan moet je als overheid wel de noodzakelijke ondersteuning geven. De overheid zal toch ook een voortrekkersrol moeten spelen. Als je als overheid stelt, dat het voor het behoud van molens van belang is de economische en maatschappelijke waarde te verhogen, dan moet je bij de eerste de beste procedure over biotoopbedreigende plannen niet aankomen met: de molen is economisch van geen waarde! Om te beginnen met het laten groeien van de economische waarde van molens zou men juist moeten besluiten, dat die biotoopverpestende plan-

W **Fa. J. J. Vendrig & Zn.**
GROOT- EN KLEINVERPAKKING

VENDRIG'S PAPIERENZAKKEN VOOR UW BAKKERSMEEL:

Wij leveren zakken van

1-30 pond.

Zakken van 25 kg.

Wit en bruin.

Het bedrukken van de zakken met uw
eigen molen is mogelijk.

Bel geheel vrijblijvend voor onze
concurrerende prijzen.

Julianalaan 15
3417 GJ Montfoort
Tel. 0348-471521
Fax. 0348-471512

nen geen doorgang kunnen vinden.

Daarnaast is er nog een voordeel te behalen uit de bescherming van de molenbiotoop en dat is het bewaren van ruimte en natuurwaarden. Men heeft de mond vol van het milieu en wat er allemaal moet gebeuren dit te behouden. Dit kan toch mooi samengaan met het behoud van een aanvaardbare molenbiotoop? Bovendien wordt de weidsheid van ons landschap steeds verder aangetast. Juist in een volgebouwd land is open ruimte van groot belang om ons een vrij gevoel te geven. Vergelijk het met een huiskamer met of zonder gordijnen: zonder gordijnen lijkt de kamer groter! In vierkante meters maakt het geen enkel verschil natuurlijk, maar optisch wel. Zo kan de molenbiotoop of molenbeschermingszone tegelijkertijd dienen als oase van natuur en ruimte.

Een ander probleem is het grensoverschrijdende karakter van de molenbiotoop. Het is prachtig, als een gemeente een molenbeschermingszone creëert voor een molen, die aan de gemeentegrens staat, maar de

buurgemeente heeft daar geen boodschap aan en kan zo toch een bedreiging vormen. Molenbeschermingszones moeten daarom ook grensoverschrijdend zijn. Die moeten niet alleen gelden binnen de gemeente, waarin de molen staat, maar binnen het gebied rond de molen, ongeacht welke grens dan ook.

Ik ben van mening, dat alleen eendrachtige samenwerking tussen de diverse molenorganisaties en overleg met de instanties (rijk, provincie, waterschap, gemeente) en het publiek kunnen leiden tot een structurele molenbescherming op landelijke of toch zeker provinciale schaal. Die instanties moeten ervan overtuigd worden, dat de hierboven aangehaalde, of soortgelijke argumenten en feiten wel degelijk relevant zijn om molenbeschermingszones vast te stellen en te handhaven. Er moet een eind komen aan de aantasting van de molenbiotoop en aan de tegenstrijdigheden tussen intenties cq. uitspraken en acties van de overheden met betrekking tot molenbiotoopbehoud.

Andreas de Vos

Presentatiescherm

Van het twee jaar geleden op de jaarvergadering onthulde presentatiescherm wordt in den lande slechts mondjesmaat gebruik gemaakt. Daarom breng ik dit voor ons Gilde zo mooie publiciteitsmiddel nog maar eens onder uw aandacht. Het bestaat uit een zeer gemakkelijk en snel uitklapbaar aluminium frame en negen kunststof platen, die op het frame bevestigd dienen te worden. Op de negen platen, drie hoog en drie breed, kunnen teksten worden bevestigd. Derk Jan Tinga heeft er een mooi geheel van gemaakt. Over een schaduwbeeld van een molen is een pakkende tekst: "27 jaar molenactief" geplakt. Verder is het bekende embleem van het Gilde aangebracht. Dit scherm is bedoeld om ons Gilde onder de aandacht van het publiek te brengen. Iedere vrijwilliger, die de molens en ons Gilde in de publiciteit wil brengen, kan dit scherm lenen. Het scherm is opgeborgen in twee koffers.

Voor het gebruik ervan gelden natuurlijk enkele spelregels:

1. Het dient afgehaald en teruggebracht te worden op onderstaand adres.
2. Zowel het afhalen als het retourneren slechts na telefonisch overleg en na 18.00 uur.
3. Het scherm dient met uiterste omzichtigheid te worden behandeld. Gaat er desondanks iets stuk, b.v. een elastiekje, meld dat dan even s.v.p.
4. Het scherm mag niet aan anderen worden afgegeven. Het kan nl. al door iemand anders zijn gereserveerd. Heeft een collega bij u in de buurt het dus nodig, dan altijd in overleg met ondergetekende.
5. U dient u te houden aan de instructies op de gebruiksaanwijzing. De volgorde van opbouwen is nl. van groot belang.

Bert van Uffelen
Valkenlaan 8
7905 AA Hoogeveen
tel. 0528-271991 (na 18.00 uur)

Restauratie aan de olie-korenmolen 'Woldzigt' te Roderwolde

In de week vóór Drentse Molendag kwam de firma Kleinjan uit Den Ham naar Roderwolde om de kap van 'Woldzigt' van een nieuw rietdek te voorzien. Het verwijderen van het oude riet was al een hele klus. De hoeveelheid riet op de kap lijkt niet zo groot, als je naar boven kijkt, maar als het op de grond ligt, denk je daar wel anders over.

Toen de kap eenmaal open lag, kwam de rietdekker tot de ontdekking, dat er van het houtwerk van de kap het een en ander was verrot, vooral de kapring was er slecht aan toe. We lichtten medewerkers van de afdeling bouwkunde van de gemeente Noordenveld onmiddellijk in en die kwamen nog diezelfde middag een kijkje nemen. Ter plekke werd er een begroting gemaakt voor de bijkomende kosten.

Molenbouwer Doornbosch uit Adorp werd hiervan in kennis gesteld en hij gaf er zijn visie over. Een dag later gaf de gemeente Noordenveld opdracht om met de restauratie te beginnen. I.v.m. de slechte weersomstandigheden bekleedde men de kap met dekkleden, zodat het werk kon doorgaan.

De vlotte afwerking door Doornbosch maakte het mogelijk, dat de rietdekker een week later al kon begin-

nén met het bekleden van de kap.

Dankzij deze snelle wijze van werken kon de vrijwillige molenaar van 'Woldzigt' na een week of vier al weer

volop met de molen draaien.

A. Doornbos-Notenbomer

Een molenaarsinstructie uit 1785

Het is bekend, dat vrijwillige molenaars de molen niet alleen laten draaien of malen, maar dat zij ook veel tijd besteden aan goed onderhoud. De molenaars deden dat in vroeger tijden ook, maar ze hadden op veel meer zaken te letten. Bovendien kregen ze voor kleine nalatigheden hoge boeten. Dat is ons, vrijwillige molenaars, niet altijd bekend. Er was een instructie, waarin alles werd beschreven.

Onderstaand een dergelijke instructie uit 1785. Merk op, dat sommige woorden op verschillende manieren worden geschreven. De boeten, die moeten worden betaald, waren hoog, als men bedenkt, dat honderdtwintig jaar geleden een molenaar slechts tachtig gulden per jaar verdiende! In 1785 dus waarschijnlijk minder.

Molenaars, met name die op poldermolens, kunnen hiervan nog veel leren, want wat toen gold, geldt nog steeds. Het kan een goede aanvulling zijn op de lesstof.

INSTRUCTIE voor de MOOLENAARS in de
STARN-MEER
te Alkmaar
Gedrukt bij JAN COSTER Hz. Ao. 1785

Articul 1.

In den eersten. Zullen alle Moolenaars, als de peyl daartoe, bij Dykgraaf en Heemraden geslagen onder is en geen verlet van Wind hebbende moeten Maalen, op verbeurte van twaalf Stuivers, ten waare haar bij Dykgraaf Heemraden en Poldermeesters, anders was belast.

2.

Zo draa'er eenige buyen opkoomen, zullen haar Zeylen moeten zwigten, dog met die bepaalinge, dat bij goede gestadige toeneemende Windt, niet kort moeten zwigten, of de Zeilen voorom de Zoom ggyen, maar wel bij buijig Weer, en by Storm Weer dezelve inneemen, en oprollen, om alle schaade te verhoeden, gelyk zij ook bij nagt, Stormagtig Weer zijnde, niet zullen vermogen te maalen, zullen contrarie doende, na verdienste werde gehandelt.

3.

By dag of nagt, hun te slapen leggende, terwyl de Moolen maalt, of die van de moolen zig absenteerd, terwyl het nodig is, dat gemalen werdt, 't zy by windig of stil weer, zonder een bequaam Persoon in zyn plaats te laten, zal telken ryze verbeure een somma van zes Guldens, en de schaade door agtelosheid veroorzaakt werdende, op hem en 't zyne werden verhaalt.

4.

De Moolenaars zullen al het gaande werk als gebruikelyk is, wel gesmeerd houden, zullen ook zorge dragen dat de Moolens wel op de wind staan.

5.

In de tyd dat het nodig is des nagts te malen, zullen de Moolenaars by stilte by beurte moeten waken, en dan elkander waarschouwen als 'er wind komt om te malen, zo als zy lieden ook in alle gevallen by nood malkande-

ren na vermogen moeten helpen en bystaan, op de boete van drie Guldens in 't eerste geval, en verders na merite der zaaken te verbeuren.

6.

Zullen geen Touwerk van de Molens hoe genaamd moge gebruiken, anders als tot dienst van dezelve Moolens, op poene van zes Guldens en arbitraire correctie, en by zo verre bevonden mogt worden, dat de Molenaars door verwaarlosing of slofheid, hun touwerk moeten doen of laten bederven, zulks dat 't zelve daar door eerder verbruikt of onbequaam mogt zyn, als behoord, zal de schade daar door veroorzaakt, ter arbitrage van de Heeren Dykgraaf en Heemraden, van hun gagie werden ingehouden, en aan de Meer werden goed gedaan en zodaanig Moolenaar daarenboven worden gemuleteerd of gecorrigeerd, zo als bevonden zal werden te behooren.

7.

Zullen ook altyd hun Gereedschap wel bewaren, en aan niemand buiten hun Moolens leenen, op verbeurte van zes stuivers, ende by verlies dezelve moeten betalen.

8.

Zullen geen Slapers in hun Moolens leggen, buiten consent van de Heeren Dykgraaf en Heemraden, op poene van drie Stuivers voor ieder nagt en van elk slaper te verbeuren.

9.

Zullen haar Vysels om de acht dagen eens een halve slag moeten omdrayen, om het doorbuygen van de vysels als de Molen stil staat voor te koomen, op een boete van twee Guldens.

10.

Als de Vysels vast gevrooren zijn, en het door Poldermeesters geoordeeld wert te malen, moet de Timmerbaas ten eersten daar van kennis hebben, ten einde door hem en onderhoorige te werden los gemaakt, en van het Ys bevryd, zonder dat iemand anders zig daar mede mag bemoeijen.

11.

Zullen by stilte al het gaande en ander Werk, van hunne Molens besigtigen, insonderheid de wiggen van de Roeden, ende eenige gebreeke vindende, aanstonds aan den Timmerbaas daar van kennis geeven.

12.

Ende by aldien hunne Moolens ontsteld zyn, dat zy niet malen kunnen, dezelve overhoeks stellen en na den Timmerman toegaan, ende zullen de Moolenaars niet alleen de onklaare maar ook aan de andere nevenstaande Moolen, (des gerequireerd:) den Timmerman helpen tot datse klaar is, zonder zig daarvan te onttrekken, of van de Moolens te absentee-

ren, op verbeurte van haar gagien en zes stuivers alle dagen daar en boven.

13.

Zullen alle ruygte van de Molen werven neemen, en wel toezien, dat de Roeden daar door geen schade lyden, ook hunne Moolen-werven gnep houden, op de boete van tien Stuivers.

14.

Zullen ook alle Ruygte en Kroos, van voor de Waterloop werven en dezelve klaar houden, en tot dien einde hunnen Vlas en Boots haken altyd met stalen voorzien houden, alles op verbeurte van drie stuivers.

15.

Ook zullen de Moolenaars gehouden zyn, hare Molens alle Jaaren wel en behooryk te Teeren zonder daar voor iets te praetenderen ofte genieten, en zal een ider zyn Moolen ten eersten moeten afteeren.

16.

Niemand der Moolenaars zal eenig Ried en haar Molens op de Zolders ofte waar het zoude mogen wezen laten leggen, op een boete van drie Guldens.

17.

De Moolenaars zullen alle Deuren en Vensters aan de Windzyde wel sluyten, ende de Leydeur ongesloten laten, op een boete van zes Stuivers.

18.

Zullen ook niet Dronken drinken, op poene van twintig stuivers, nog dronken zynde malen, op verbeurten van tien Guldens telken reyze, en na gelegenheid arbitraire correctie daar en boven.

19.

Zullen hun Vuur wel uitblusschen, geen asse op Molenwerven of omtrent de moolens leggen, ende geen te groote vuur maken opoene van drie Guldens ende correctie daar en boven.

20.

Zullen geen Deelen, sparren, hekken, zoomen, kammen, staven nog Zooden of Aarde van de Dyk branden, op boete van twintig stuivers telkens, en arbitraire correctie.

21.

By de Poldermeesters, Opzienders of andere daar toe gesteld, bekeurd of vermaand zynde, zullen zy dezelve niet qualyk toe spreken, op poene van zes Guldens, nog dreigen, op poene van tien Guldens, nog slaan, op poene van cassatie en arbitraire correctie, maar zo zy luiden tegen de bekeuring iets te zeggen hebben, zullen zy 't zelve den Dykgraaf en Heemraaden voordraagen.

22.

Zullen zy by tyds waarschouwen, zo wanneer eenige Zeylen gebriken zyn, en wanneer hun nieuwe zeylen gebragt werde, de gebrooken zeylen affslaan, en meede geven, aan die de andere brengt, ook geene Lappen of stukken van hunnen zeylen afsnyden, op poene van drie

guldens, en arbitraire Correctie.

En of 't mogt gebeuren, dat eenig Molenaar, mogt in gebreeke blyven, 't noodige Touwerk te verzoeken, en dadelyk af te halen, zo dat daar mogt verzuimen, of buiten staat geraaken, om na vereis te maalen, zal voor de eerstemaal verbeuren, een boete van drie guldens, voor de tweede maal zes guldens, en voor de derdemaal van zyn dienst werden ontzet en gecasseerd.

23.

Ook hunne Zeijlen nat zynde, niet oprollen, maar opgerolt nat wordende, ten eersten ontrollen, en verweeren zonder eenige natte zeijlen, twee dagen aan malkanderen onverweerd, en opgerolt, te laten, op boete van twee guldens, telkens te verbeuren.

24.

Zullen niet vermogen op de vloeren, nog op tafelementen, en drempels van de deuren, te hakken op verbeurte van een gulden, en reparatie van de schade, tot haren kosten.

25.

Zullen ook niet vermogen eenige Planken, deelen, sparren, balken, of ander Houtwerk, als haar Huisraad in de Molens brengen, veel min daar uit dragen, op praetext dat 't zelve haar eigen zouden wezen, op de verbeurte van 't zelve hout, alwaar 't ook haar eigen geweest, en een boete daar en boven, ter discretie, van de Heemraaden en gelegentheid.

26.

Zullen ook niet vermogen, eenige duyven, varkens, kalveren, lammeren, of andere beesten, in hunne moolens te houden, op boete van twintig stuivers voor de eerste, en dubbele boete, met verbeurte van de voorn: beesten voor de tweede ryze.

27.

Zullen ook gehouden wezen in 't zomer nasijzoen, als het malen ophoud, hunne zeijlen wel te droo-gen, af te slaan op te rollen, en te brengen ter plaatze, daar hen verordonneerd zal werden, op de boete van zes stuivers voor ieder Zeyl dat op de eerste Schouw, aan de roede zal gevonden worden, ten ware hen andere order waaren gegeven.

28.

De Moolenaars zullen gehouden wezen, by inbreuk van de buiten Zeedyken, alle hunne zeijlen af te slaan, op te rollen, en dezelve te brengen, in de boven molens, alwaar zy luiden ook bij den anderen zyllen blyven, om volgens de ordere die hun by Dykgraaf, ende Heemraaden zal gegeven worden, alle toezigt dragen, ende hulpe, en adisistentie te doen, daar zulks van nooden mogt weezen.

29.

Zullen ook gehouden wezen haar molens, puntig en reyn te houden en op elke Schouw wel gezuivert geveegt, en gereijnigt te hebben, op poene, van tien stuyvers, telkens te verbeuren.

30.

Zullen haar dienst veertien dagen van te vooren moeten

opzeggen aan Dykgraaf en Heemraden, als dezelve van de molen willen scheiden, dog zullen by Dykgraaff en Heemraden terstond mogen gecasserd, en anderen, in de plaats gesteld worden, zonder van te voeren te waarschouwen, en zullen aan de nieuwen Moolenaar dan moeten overleveren, alle haare gereedschap, volgens de Memory daar van zynde, eer zy ten vollen zullen worden betaaldt.

31.

Dezelve Moolenaars zullen ook de Ringdyk en binnenwegen, van alderhande beesten, moeten zuiver houden, te weeten, de twee Molenaars over Oostgrafdyk van 't Enchuyzer Lands aff, tot de Laanweg toe, met de laan, ende Graftykerweg de Twee Moolenaars van de bovenmolen, by de hoek, en 't steene pypje, van de laanweg tot paal No. met de middelweg en het Kamerhop, de twee Moolenaars van de onder Moolens, aan dezelve gang, van de paal No. af tot aan de hoek by de Landmeer, met de Knollendammer, en Butteroorsweg, en de beesten dien zy daar op vinden, zullen zy in 't Schuthok zetten, en 't zelve aanstonds aan Dykgraaff bekend maaken, die de boete dan zal invorderen, dog zal de helft daar van weder uitkeeren, aan de Moolenaars, die de beesten in 't Schuthok gebragt zullen hebben, voor haar schutten, dog zoo den Dykgraaf eenig beest of beesten aan de Ringdyk, of binnenwegen vindt, zal het zelve schutten en korten, de Moolenaars, elk in wiens perk, hy het zelve vind, van haar Tractement af, en zal dan nog de boeten invorderen, van de luyden, wiens beesten het zyn, dog daar van zal hy de helft aan de Moolenaars wedergeven.

32.

De Moolenaars zullen de Moolentogten, en 't geen daar aan dependeert, tegens de Krooschouw, moeten

gekroost hebben, op boeten van elk zijn park zes stuyvers, en zoo voorts van week tot week, te beschouwen, de boete te verdubbelen, tot op de derde Schouw, wanneer het besteed zal worden, ten haare kosten. En de Moolentogten, en kolken, by parken moeten zuiver houden, volgens Resolutie van den 25 April 1662 geinfereerd, in het Keurboek Folio 19 en breeder vermeld, in de keure op het Kroozen, in dato 22 Aug. 1744.

33.

Zullen voor hun dienst genieten, elk in 't Jaar, tot nadere ordere, wwar van zy alle drie maanden, zullen ontvangen, een geregte vierde part, daar en booven, vrij Wooning in de Moolens &c.

34.

Eindelyk zullen alle de Respectieve boetens die zy ter zaake, van deze Instructie zouden mogen verbeuren, worden genoteerd, en by den Penningmeester op het betaalen van haar Tractement, worden gekort en ingehouden, zonder eening tegenspreken, op poene van dubbele boeten.

Aldus gedaan en Geresolveert,
by de Heeren Simon Appel Dykgraaf,
Dr. Jacob Groen, en Willem Bek
Heemraden van de Starnmeer

My Present,

JAN HEINES.

Bovenstaand document bevindt zich in de collectie van Gerbrand de Vries

Aanvulling op "Het opvoeren van water met waterkracht" in Gildebrief 98/4

Het blijkt, dat er meer installaties bestaan, die water opvoeren m.b.v. waterkracht. De Heer L. Bouma uit Dordrecht (geslaagd lid?) heeft een gecombineerde kanalen- en molenhobby.

In Frankrijk en Engeland bestaan reusachtige water-raderen, die grote waterpompen aandrijven om kanalen van water te voorzien. Hieronder volgt z'n reactie.

Peter de Moes

Als aanvulling op dat artikel het volgende:

Ook voor de watervoorziening van kanalen en dan vooral het waterscheidingspand van een kanaal - dat is immers het hoogste pand van een kanaal - zijn en worden nog steeds schepraderen gebruikt.

In Europa zijn dat er volgens mijn informatie drie, te weten:

- Trittardon; ten oosten van Parijs. Hier wordt met een scheprad met daaraan een zuig-perspomp (?) water van de Marne in het 'Canal d'Ourcy' gepompt. Het scheprad, door de Marne aangedreven, heeft een diameter van 15 meter. Het werkt dagelijks, want uit het Canal d' Ourcy wordt het water afgetapt, waarmee men in Parijs 's ochtends de goten langs de trottoirs schoonspoelt. Let op de borden 'Usine élévatrice' in de omgeving van Trittardon.

- Iles les Meldeuses; even oostelijk van Trittardon. Hier staat een tweede pompstation, dat ongeveer op dezelfde wijze werkt en dezelfde functie heeft als dat te Trittardon.

Beide pompstations heb ik alleen van buiten gezien. Hoe een en ander precies werkt, kon ik niet vaststellen, omdat ik verkeerde in gezelschap, dat voor techniek geen belangstelling had.

- Claverton Pump; aan het Kenneth & Avon Canal ten noordoosten van Bath. Hier wordt met twee onderslagraderen van elk 15 voet diameter en 11 voet breedte een pomp aangedreven. De raderen worden aangedreven door de rivier de Avon en pompen water uit de Avon in het kanaal. Toen ik er was in 1970, werkte de installatie niet en kon ik, omdat ik in eenzelfde soort gezelschap verkeerde als hierboven beschreven, niet zien, hoe het zou kunnen werken. Nu schijnt Claverton Pump te zijn gerestaureerd en dagelijks te werken.

Ik hoop er in de toekomst nog eens varend langs te komen en ze alle drie beter te kunnen bekijken. Een gelegenheid om mijn molen- en kanalenhobby's met elkaar te combineren.

L. Bouma

De bliksemafleidercontrole in 1998

Ook in het afgelopen jaar werden bij diverse molens de bliksemafleiderinstallaties door onze controleurs nagezien. Het doel van deze controles is, dat de installaties worden gekeurd op deugdelijkheid volgens de voorschriften van de norm NEN1014. De controleur legt zijn bevindingen vast in een deskundig, onpartijdig en volledig rapport met aanbevelingen voor reparaties, verbeteringen en goed onderhoud.

Alleen Gildeleden kunnen de keuring aanvragen voor de door hen bemalen molens. De keuring is gratis als service van het Gilde aan de leden.

Drie deskundige regiocontroleurs voeren de keuringen uit. Zij letten vooral op de speciale eisen, waaraan bliksemafleiderinstallaties op molens moeten voldoen.

Bij veel molenaars is de bliksemafleiderinstallatie (en het onderhoud ervan) een ondergeschoven kindje. De molenaars besteden vaak te weinig aandacht aan het onderhoud, terwijl ze zelf niet de mogelijkheid hebben om weerstanden te meten en daartoe ook niet over de juiste kennis beschikken. Het is dus noodzakelijk, dat een deskundige een periodieke controle uitvoert. Jammer, dat zo weinig vrijwilligers de mogelijkheid aangrijpen om een goede keuring aan te vragen!

Dat het van groot belang is een deugdelijke installatie te hebben, is het afgelopen jaar enkele malen gebleken bij blikseminslagen op molens. Dankzij een goede afleiderinstallatie liepen de getroffen molens geen of maar weinig schade op. Molenaars, let toch op uw "saeck" en maak gebruik van de geboden gelegenheid tot controle!

De keuringsrapporten van een installateur hebben juridische waarde bij schadeclaims. Het Gilderapport heeft die waarde niet, maar moet worden gezien als aanvulling en controle op de keuringsrapporten van de installateur.

Als men bij de installateur een keuringsabonnement heeft voor een keuring eens in de vier jaar en men vraagt daartussendoor een Gildekeuring aan, dan wordt de installatie elke twee jaar onderzocht. De kans op defecten is dan zeer gering.

Controles in 1998

Er werden 20 controles uitgevoerd. Dat is weer 8 minder dan in 1997. Is er geen belangstelling meer voor? Of vindt men het invullen van het aanvraagformuliertje nog te veel werk?

Uit Friesland, Overijssel en Noord-Holland kwamen geen aanvragen. Ook niet uit Utrecht, maar daar zijn in 1997 veel molens gecontroleerd. Uit Groningen kwam 1 aanvraag, evenals uit Limburg. Brabant en Zuid-Holland kwamen ieder met 2 aanvragen, Drente en Zeeland ieder met 4, en Gelderland met 6. Voor het komende seizoen, dat loopt van april tot oktober, liggen er nog 4. Dat een controle echt zin heeft, blijkt uit het volgende.

De voornaamste geconstateerde gebreken

Bij 5 van de 20 molens werden geen gebreken aan de installatie ontdekt. Wel werden er voor die molens enkele aanbevelingen gedaan, o.a. voor het aanbrengen van overspanningsafleiders. Dat laatste werd overigens voor 15 molens geadviseerd. Voor 10 molens werd geadviseerd daar potentiaalvereffening aan te brengen, omdat die daar ontbrak.

Een installatie is echt gebrekkig, als deze een te hoge aardverspreidingsweerstand heeft, want dan werkt de installatie niet correct. Toch werd dit mankement nota bene 10 maal geconstateerd!

Niet minder dan 8 maal stond in de rapporten aangegeven, dat de weerstand tussen de as en de roeden te hoog was door afwezigheid van een goede doorverbinding.

Een dergelijk aantal gebreken op een relatief klein aantal molens betekent, dat we er niet al te veel op moeten vertrouwen, dat de bliksemafleiderinstallatie in orde is, zeker niet, als die niet tijdig en regelmatig is gekeurd.

Gang van zaken bij keuringsaanvraag en controle

De aanvragen voor een controle dienen te worden verzonden naar de coördinator. Dat is de heer D.J. Abelskamp, Laan 1940-1945 no. 2, 7231 GL Warnsveld.

De aanvrager is de vrijwillig molenaar van de molen en hij moet Gildelig zijn. Voor de aanvraag kan het hieronder afgedrukte formulier dienen. Het is van belang, dat daarop alle gevraagde gegevens worden opgegeven, zoals de adressen van de molen, de molenaar en molen-eigenaar met hun telefoonnummers. De molen moet makkelijk te vinden zijn en de vrijwillig molenaar moet makkelijk te bereiken zijn. Daarom moet de aanvraag **schriftelijk** worden ingediend.

Vermelden:

- Naam, adres en telefoonnr. van de vrijwilliger
- Het adres van de molen
- Naam en adres van de eigenaar (i.v.m. toezending rapport)

De aanvragen worden per regio gebundeld, zo mogelijk in groepjes van vier molens, zodat zo'n groepje op één dag door de controleur kan worden afgewerkt. Neem daarom contact op met collega-molenaars bij U in de buurt en probeer ook hun molens in een controle bezoek te betrekken. Dit om kilometerkosten te beperken. Uw aanvragen worden door de coördinator aan de regiocontroleur toegezonden.

Afspraak controledatum

De regiocontroleur maakt telefonisch een afspraak met de vrijwillig molenaar over datum en tijd van het controlebezoek. De vrijwilliger dient bij dit bezoek aanwezig te zijn i.v.m. het ronddraaien van het gevlucht.

Verzending meetrapporten

De controleur stuurt de rapporten naar de coördinator, die ze vermenigvuldigt en kopieën stuurt naar de moleneigenaar, de vrijwilliger en naar De Hollandsche Molen. Eén afschrift blijft in het archief.

Een goede bliksemafleiderinstallatie kan van levensbelang zijn voor Uw molen. Maak daarom gebruik van de onpartijdige en deskundige keuringsmogelijkheid, die het Gilde U biedt.

Aanvraagformulier

Ondergetekende:
Naam:
Adres:
Postcode en Woonplaats:
Telefoon:
vraagt hiermede een bezoek aan voor het controleren van de bliksemafleiderinstallatie van de molen:
Naam:
Adres:
Standplaats:
De molen is eigendom van:
Naam:
Adres:
Postcode en Woonplaats:
Nader bericht van de regiocontroleur wordt afgewacht.
Datum:..... Ondertekening:

Het noodplan is vóór de ondergang

Maak je eigen NOODPLAN. Het is voor het behoud van de molen, maar het kan ook van pas komen bij een persoonlijk ongeluk.

Ga er mee naar de (gratis) brandweer. Stimuleer deze om een AANVALSPLAN te maken voor de molen. Nodig die uit voor een bezoek, daarna ook voor een oefening.

Ik had een droom, kort geleden. De molen stond in brand. Er kwam rook van tussen de kieren van de bedstee-wanden. Het knapte en knetterde. Door een raampje zag ik, dat de omgeving van de molen flakkerend verlicht werd.

Ik zat er middenin. Het zweet brak me aan alle kanten uit. Het ergste was, dat ik niet weg kon. Ik kon niet in beweging komen. Alleen mijn vingers deden het nog. Ineens was er een zaktelefoon. Ik pakte het dingetje en toetste 112. Er klonk een vrouwenstem: "Met de hulpdienst, wat kan ik voor u red- den?" Ik riep: "Brand, brand, brand!"

De stem antwoordde: "Je hebt zeker geen nood- plan, want je weet niet wat je moet zeggen. Maar geluk- kig is je telefoon automatisch gelokaliseerd. Het is toch niet De Middelste Molen in het mooie dorpje Cabauw? In dat geval kom ik ook even, want die molen wil ik wel in brand zien staan. Tot zo ouwe jongen. Klik."

Ik kon niet anders dan wachten in de bedstee, want ik kon me nog steeds niet bewegen.

Ineens sloeg de deur open. Ze sprong de kamer in en riep: "Hoi, mooie jongen! Ik ben alvast vooruit gereden, de spuitgasten komen zo. Vertel eens, heb je al wat kunnen blussen? Waar zijn de sleutels? Is de aanrijdroute..."

Verder spreken was zinloos, want er klonk een luid gekraak, onmiddellijk gevolgd door een plons. "O jee, het bruggetje!", riep ze.

In een tel stond ze buiten, terwijl ik over haar schou- der hing. Een enorme ladderwagen vulde het gat, waar eerst een bruggetje was geweest.

Gelukkig reed een spuitwagen hard over de lad- derwagen heen. Er sprongen zeven mannen uit en binnen een minuut waren ze de brand meester. De volgende ochtend schilderde ik alles even bij en je kon er niks meer van zien. Hij maalde weer prima.

Even terug in de realiteit. Het was een mooie droom, maar helaas is de praktijk niet zo rooskleurig. Een molen in brand kan misschien deels gered worden, als de redding goed is voorbereid met een NOODPLAN. Elke molen behoort een eigen noodplan te hebben, vind ik. Het noodplan (zodra gemaakt en ingevuld) is voor eigen gebruik en het bevat gegevens waarmee de brand- weer een AANVALSPLAN kan maken. In een aanvals- plan staan gegevens voor de brandweer voor het blussen van de molen. Allereerst een excuus. Mijn taalgebruik lijkt soms wat kortaf, want ik gebruik regelmatig de 'gebiedende wijs'. Als het hindert, hoor ik dat graag. Mij lijkt het handig, want het is kort en duidelijk.

Blussers en training

Zorg, dat er op iedere zolder een poederblusser is. Zorg, dat de blussers in orde zijn, laat ze jaarlijks nakij- ken door de leverancier. Een afgekeurd apparaat kan gebruikt worden voor training. Vraag aan de brandweer, of die een training wil verzorgen voor de molenaar, andere vrijwilligers en leerlingen. Dan heb je gevoeld, hoe een blusser afgaat en wat er uit komt. Als een blus- ser nodig is, moet het gebruik ervan meteen goed gaan, want een blusser spuit maar tien of vijftien seconden. Een waterslang is een beter middel. Een slanghaspel moet zo worden geplaatst, dat de waterleiding niet kapot kan vriezen. Laat daarom ook jaarlijks voor de winter de slang leeg lopen.

Alarm

Automatisch alarm met detectoren of een blusinstal- latie is natuurlijk het mooiste. Maar daar is niet bij elke molen voldoende geld voor.

Instantie	Telefoon	Contactpersoon	Adres
Alarmnummer	alarm 112		
Brandweer	alarm		
Molenaar	alarm		
evt. Andere molenaar	alarm		
Buren	alarm		
Buren	alarm		
Vrijwilliger	alarm		
Vrijwilliger	alarm		
Eigenaar, voorzitter			
Eigenaar, techniek			
Krant			
Gemeente			
Provincie			

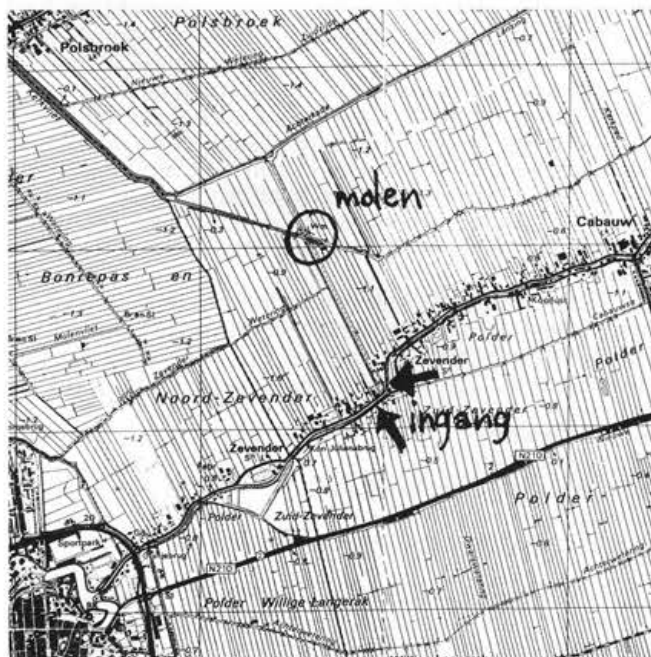
Tijdsfase Groep	0 - 3 minuten	0 - 1 uur	0 - 24 uur	na 24 uur
Molenaar(s)	Bij aanwezigheid: Alarmeer via telefoon 112 en andere nrs.	Geef aanwijzingen en help brandweer bij de eerste inzet		Hervat op een andere molen de productie van meel, olie e.d.
Buren	Alarmeer via telefoon 112 en andere nummers van de lijst		Crisiscentrum, opvang slachtoffers, catering voor vrijwilligers e.d.	Houd de jeugd bij de molenresten weg, of informeer politie
Andere vrijwilligers, hulpverleners	Wijs (vanaf de straat) brandweerwagens en hulpdiensten de weg	Help waardevolle zaken in veiligheid te brengen		Start een inzamelings- actie voor herbouw
Eigenaar, techniek			Stimuleer bij brandweer om de molen-resten overeind te houden	Laat hekken plaatsen en eventueel hulpconstructies
Eigenaar, beleid			Informeer de pers, omwonenden en de verzekering	Vraag subsidies en vergunningen aan voor herbouw en restauratie

Iedere molen behoort een telefoon te hebben. Iets beter is het om een draadloze telefoon steeds in je zak te hebben. Zorg, dat je de nodige alarmnummers kent. Meestal is dat nummer 112, maar soms is er een sneller nummer naar de plaatselijke brandweer.

Bedenk (en beschrijf), wat je moet zeggen. Het adres van de molen is belangrijk, met straat en huisnummer. Dus bijvoorbeeld: "De molen staat in brand! Auto's moeten inrijden bij de boerderij Bazeldijk 7."

EHBO

Zorg, dat er een verbandtrommel in de molen klaar ligt voor gebruik, duidelijk zichtbaar. Volg een EHBO cursus. Dit is vooral van belang, als de molen een stuk van de bebouwde wereld af staat.

Aanvalsplan

Gratis! Stuur je noodplan naar de gemeentelijke brandweer en ga er op bezoek. Het is het mooiste, als de brandweer een oefening bij de molen komt houden. Je kunt de brandweer benaderen via de commandant of de afdeling preventie. Je kunt ook naar de brandweerkazerne gaan en daar vragen, wie je moet hebben.

Je kunt voorbereidend werk doen voor het aanvalsplan. Bekijk eens of er obstakels of problemen zijn, zodat brandweer of hulpdienst de molen niet kunnen bereiken of de hulp niet kan uitoefenen. Te denken valt aan: een smalle brug, een smal weggetje, paaltjes, zeer zachte bermen, zachte grond van het molenerf, een laag viaduct, altijd geparkeerde auto's of vaste opslag van zware materialen. Beschrijf deze problemen in het noodplan.

Besprek met eigenaar en brandweer mogelijke oplossingen. Dit kan eventueel samen met andere plannen, zoals restauratie en verbetering van de biotoop.

Bijlagen

Maak een kaart, dat is een stukje stadsplattegrond of kadastrale kaart. Geef zelf op de kaart aan: de plaats van de molen, de ingang of aanvoerweg, de plek van de sleutel, opstelplaatsen voor brandweerauto's, open water, brandkranen, enz.

Maak of kopieer ook een tekening van de molen, met daarop ook de doorsnede van de molen. Hierop staan: de zware bovenas en maalstenen, silo's, de aansluiting van de beveiligingsinstallatie. Geef in de plattegronden aan: trapgaten, silo's, machines, verf-kast, beveiligingsinstallatie.

Maak een lijst van adressen voor alarm en informatie:
Aanwijzingen voor de brandweer

De nu volgende tips bevatten de kortste molen-cursus aller tijden. Ga er van uit, dat de brandweer niets van molens weet, ook als er op de molen is geoefend. Niet iedere molen is hetzelfde, daarom kan het nodig zijn om de tekst aan te passen.

Eerste aanval:

1. Autoladder eerst laten aanrijden. Er is weinig ruimte

- rondom de molen.
2. Zijn er kostbaarheden, zoals oude prenten? Waarschuw dan de Stichting Salvage.
 3. Er is geen compartimentering toegepast.
 4. Houd met voertuigen minimaal 30 meter afstand tot de molen.
 5. Houd grote deuren dicht en blus de brand van bovenaf via ramen e.d., zodat het schoorsteen-effect wordt voorkomen.

Speciale gevaren:

6. Klim niet in de wieken. Houd afstand van de wieken. Het (ijzeren) wiekenkruis kan gaan draaien en zelfs vallen.
7. Riet (in geval aanwezig) valt er brandend af en verspert in- en uitgangen aan alle zijden.
8. De ijzeren as bovenin weegt tonnen. Er kan door afkoeling bij blussen een scherp stuk afspringen.
9. Molenstenen (alleen korenmolen) kunnen (bij nablussen) in de molen omlaag vallen.

10. Er staat verf, thinner, petroleum op zolder ... Bij meel kan stof-explosie ontstaan.

Na de brand:

11. Probeer de constructie te behouden, als monument, en voor onderzoek enz. Houten constructies zijn na brand meestal nog sterk genoeg.

Tenslotte

Geef de eigenaar en de molenaar een kopie van het noodplan en bespreek het met hen. Als er een gediplomeerde molenaar van een andere molen vlakbij woont, betrek die er dan ook in.

Het is goed om eens per jaar traditioneel het noodplan na te kijken en te oefenen. Dan gaat het noodplan 'leven'. Met een 'levend' noodplan maak je duidelijk, dat de molen belangrijk is. Het noodplan kan de redding van de molen betekenen.

Luuk van der Werf

Molens zijn millenniumproof!!!

Toch lag ik - molenaar van de Rijn & Lek in Wijk bij Duurstede - al een tijdje wakker van mijn millenniumprobleem.

Ik houd van rituelen en van het vieren van betekenisvolle data. Ik wil iets bijzonders doen met Oud en Nieuw, iets, dat ik nog nooit heb gedaan....., maar ik kon lange tijd niet op een goed idee komen. Totdat collega-molenaar Michel Strik van de Rijn & Weert in Werkhoven me terloops vertelde: "Ik ga volgend jaar Oud en Nieuw vieren op de molen".

Ineens zag ik het helemaal voor me: een millenniumfeest met molens: vele op een bijzondere, unieke manier versierde en verlichte molens, draaiend van 12.00 uur 's middags op Oudejaarsdag 1999 tot 12.00 uur 's middags op Nieuwjaarsdag 2000.

In 24 uur slaan zij de brug van dit millennium naar het volgende. Draaiend slingeren zij 24 uur lang goede wensen, geloof en hoop voor de toekomst de kosmos in.

Het is een gebaar, een geste, een groet aan de wereld op een betekenisvol moment in de geschiedenis. Een geste, zoals alleen Nederland die kan maken, want onze molens zijn ons meest typerende cultuurgoed. Kun je op een mooiere manier Oud met Nieuw verbinden?

Bovendien: molens spreken een taal. Via de molens kunnen we communiceren met de wereld. We zetten ze immers zo nu en dan in de vreugd en zo nodig in de rouw? Via de molens kunnen wij molenaars het dus mogelijk maken, dat mensen de wereld iets meedelen; dat Nederland de wereld iets toevoegt, iets laat zien.

Binnen het Tibetaans Buddhisme is het gebruik, dat de mens met zijn goden communiceert via de wind, de luchtbeweging: de gebeden worden in gebedsmolens 'in de lucht gebracht' en vlaggen voor fortuin en geluk worden altijd onmiddellijk geplaatst op een plek, waar een mens zich vestigt, al is het maar voor de duur van één nacht.

De wind is een voertuig, de adem van de aarde, die onze boodschappen naar de andere wereld kan dragen. Zo ook naar het volgende millennium, naar de toekomst!

Praktische invulling

In mijn voorstelling zal het op en rond iedere molen feest zijn tijdens de jaarwisseling van 1999 naar 2000.

Iedere molen heeft voor deze actie, die in principe veel lijkt op een Nationale Molendag, maar dan 24 uur lang en met een ander doel, een molenmillenniumteam nodig, dat zorgt voor een veilig draaiende molen en dat de festiviteiten ter plekke en de activiteiten vooraf vorm geeft en organiseert. Ieder team kan e.e.a. uiteraard invullen naar eigen smaak en goeddunken, op een manier, die past bij de plaats en de situatie van de molen. Voor stadsmolens zal dat er waarschijnlijk heel anders komen uit te zien dan voor molens op meer afgelegen locaties.

Natuurlijk is dit alles, zoals gebruikelijk in de molenwereld, een kwestie van vrijwilligerswerk. Het gaat om een feest, dus het moet plezierig zijn. Vrijheid blijheid, maar zou het niet geweldig zijn, als heel veel molens meedoen? Wat een kracht zou daarvan uitgaan en wat een positieve aandacht zou dat voor de molens betekenen.....

Een aantal zaken kan landelijk worden geregeld, zoals het organiseren van een speciale millenniumversiering (een blanco nog te berwerken vlag, die door het team van elke deelnemende molen zelf kan worden ingekleurd?). Er is dus ook een landelijk millenniumteam nodig, dat praktische klussen aanpakt en kan werken als inspirator, steun en stimulant voor deelnemende molenteams.

Zin om mee te denken? Zin om mee te doen? Een flink aantal molenaars in het Utrechtse, bij wie ik dit plan eerst 'in de week' heb gelegd, heeft al enthousiast gereageerd. Natuurlijk, er zijn ook veel praktische bezwaren. Maar kost niet ieder bijzonder feest een bult voorbereiding en organisatie? En altijd blijkt: dat is het waard! Eén ding weet ik zeker: zo'n kans krijgen we nooit weer!

Voor de Rijn & Lek is zo'n millenniumteam reeds in de maak. Wij hebben er zin in en verheugen ons op uw reacties. Neem contact met ons op, als dit verhaal u aanspreekt.

Josien de Vries
Blauwe Pannen 19
3962 GE Wijk bij Duurstede
tel./fax 0343-578508
email bokslagderemise@compuserve.com

Opmerking: Een leuk initiatief, maar mijns inziens een jaar te vroeg. Onze wereld is thans zo verweven met computers, dat velen, door-

dat de computer problemen heeft met de overgang van 1999 naar 2000 (het zgn. millenniumprobleem), in de mening verkeren, dat de nieuwe eeuw begint op 1 januari 2000. Een computer begint te tellen bij nul, maar wij beginnen toch te tellen bij 1, nietwaar? Het eerste tental

loopt van 1 t/m 10 en dus de twintigste eeuw van 1901 t/m 2000.

Jan van der Vlies

Korte berichten, oproepen, aanbiedingen

Help!!

In de tweede helft van oktober ontving ik een brief van een GVM-lid met het verzoek een artikeltje te plaatsen in de Gildebrief. Kort daarna moest ik worden opgenomen in het ziekenhuis. Bij het orde op zaken stellen na thuiskomst uit het ziekenhuis kon ik die brief niet meer vinden. Ik heb tevergeefs alles ondersteboven gehaald. Ik weet natuurlijk niet meer, wie de afzender was en waarover het ging. Kan de schrijver zich melden bij mij?

Tinus Verwijmeren
bestuurslid GVM

Nederlands Malend Korenmolenboek

Van het Nederlands Malend Korenmolenboek, waarin 48 malende molens worden beschreven, zijn nog enkele exemplaren over. Prijs: f 55,50, incl. verzendkosten.

Van de molenfoto's uit bovengenoemd boek zijn ansichtkaarten in kleur gemaakt. Prijs van een set van 50 stuks: f 25,=, incl. verzendkosten.

Van molen "The Windmill" (molen met zelfkruiging) in het Mennonite Village Museum te Steinbach in Canada is een ansichtkaart gemaakt. Prijs per 5 stuks: f 3,50, incl. verzendkosten.

Aangeboden:

- Vier molenzeilen, 12 jaar oud. Het touwwerk ervan is in goede staat. Het zeiloppervlak is op sommige plaatsen hersteld. Maten: lengte 9.35 m; hals 1 m; breedte in het midden 1.40 m. Prijs: f 400,= totaal.
- Azozeef, geheel compleet met grove zeef. Als nieuw. Prijs: f 1250,=, excl. BTW

Voor nadere informatie: tel./fax: 0344-602198 of 06-22224558.

Bert v.d. Voet
secretaris AKG
molenaar "Op Hoop van Beter", Ingen

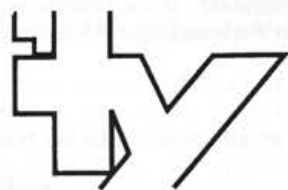
Vrijwillige molenaars gevraagd

Het Gilde van Heusdense molenaars vraagt voor de schitterend op de wallen van het historische stadje Heusden (N.Br.) gelegen standerdmolens no.'s 1 en 3 gediplomeerde vrijwillige molenaars. De molens verkeren in een uitstekende staat van onderhoud en zijn maalvaardig.

Info: R.L.H. Bax, tel. 0183-403872.

Molenuilbeurzen

De gebruikelijke MOLENRUILBEURZEN zullen in

copperant 't y coatings b.v.

Het meest complete onderhoudsprogramma voor uw molen.

Copperant biedt alles wat uw molen nodig heeft, zoals:

- Kleurcopperant, vochtregulerende houtbescherming in de bekende molenkleuren.
 - PPP roestwerende verf in diverse molenkleuren.
 - Hydrolin zwaardoek, in diverse molenkleuren, voor uw molenzeilen.
 - Houtworm copperant 330.
 - Plens 70, muurimpregneringsmiddel, overschilderbaar.
- En nog vele andere onderhoudsproducten.

Bel voor meer informatie: Zijlstra & Co Verf b.v. 058-288 77 00

1999 worden gehouden op zaterdag 17 april 1999 en op zaterdag 6 november 1999.

Deze ruilbeurzen zullen, zoals de laatste jaren gebruikelijk, plaatsvinden in de RECREATIE-RUIMTE van de Bethelkerk aan de Burg. Norbruislaan no. 1 te Utrecht-Zuylen.

Jacques (J.L.J.) Tersteeg, organisator
Spuistraat 589
2987 TW Ridderkerk
tel. 0180-411121

Op zoek naar spreekwoorden, gezegden en spreuken over molens

Wie kan mij helpen aan spreuken, gezegden en spreekwoorden over molens in het algemeen?

P.J. Geenen
Muldersef 4
5841 AZ Oploo
tel. 0485-382891

Complimenten

Op Nationale Molendag 1997 kocht ik van Klaas-Jan Rentes op de Eendracht te Dirksland een zak pannekoekenmix. Met Kerstmis - de zak had toen dus al anderhalf jaar in de kast gestaan - besloot ik daarvan pannekoeken te bakken. Dat doe ik altijd met Kerstmis en dan drink ik er 'mede' (honingwijn) bij. Klaas-Jan, hierbij mijn complimenten voor de uitstekende kwaliteit van de mix. De pannekoeken waren verrukkelijk!

Op de afgelopen Friese Molendag kreeg ik van Roland Rosenkamp op de korenmolen van Sloten een zak met de (nagenoeg) complete ingrediënten voor het maken van een Fries suikerbrood met, naar zijn zeggen, een recept erbij ingesloten. Roland wist, dat ik wilde proberen een Fries suikerbrood te bakken in mijn Panasonic broodmachine. Ik was dan ook enigszins verbaasd, dat het recept niet bedoeld bleek voor het bakken in een broodmachine, maar in een normale bakoven.

Desondanks trok ik de stoute schoenen aan en deponeerde de complete inhoud van de zak in m'n broodmachine en voegde daaraan nog de ingrediënten toe, die daarnaast nog waren vereist (water, melk,

boter). Ook de kandjsuikerbrokken voegde ik toe. In angstige spanning wachtte ik op de gebeurtenissen, die zouden komen. Op een gegeven moment hoorde ik een snerpnd gekras en ik wist, dat dat de kandjsuiker was, die onder de roerder werd vermorzeld. Maar de obstructie van de harde kandjbrokken was zo sterk, dat de machine vastliep en dat meldde door het knipperen van een lampje en een angstig geblied. Ik besloot wat extra water toe te voegen om de meelbrij wat smeueriger te maken en daarna het apparaat opnieuw te starten. Na enige tijd klonk er weer een angstaanjagend geknars, maar de roerder kon het nu aan en bleef in beweging.

Het eindresultaat was een keurig Fries suikerbrood van een samenstelling, die deed denken aan cake, maar dan veel zwaarder. Het enige verschil met een normaal Fries suikerbrood was, dat van de kandjbrokken geen spoor meer was te bekennen. Die waren blijkbaar tijdens het proces gesmolten. Misschien moet ik de brokken bij een volgende poging pas in een later stadium van het proces toevoegen.

De bodem van de bakvorm vertoonde overigens wel een aantal cirkelvormige krassen.....

Jan van der Vlies

Nieuws van de afdeling Groningen

Olieslaan en houtzagen

Afdeling Groningen organiseert twee themalessen. Als eerste zal er een les in het slaan van olie worden verzorgd door de heer Doornbos van molen 'Woldzigt' te Roderwolde. Verder zal er een les houtzagen worden verzorgd door de heer Pot van molen 'Fram' te Woltersum.

Alle Gildeleden worden hiervoor uitgenodigd, ook niet-Gildeleden zijn natuurlijk van harte welkom.

Geïnteresseerden kunnen zich opgeven bij het secretariaat van het GVM afdeling Groningen:

K.T. van Biesen, Vindicatstraat 50,
9741 CZ Groningen, tel. 050-5733484.

E-mail: k_van_biesen@hotmail.com

Data voor de lessen worden te zijner tijd aan de geïnteresseerden bekend gemaakt. Voor Gildeleden zijn aan de lessen geen kosten verbonden, niet-Gildeleden betalen f 5,- (2,25 euro).

Openbare les

Zaterdag 17 april zal er een openbare les worden

Een niet alledaagse opname van 't Vliegend Hert

georganiseerd op molen Eben Haezer te Enumatil. Geïnteresseerden kunnen op deze wijze kennismaken met de opleiding tot vrijwillig molenaar. Informatie over deze openbare les is op te vragen bij het secretariaat van het GVM afdeling Groningen.

Voorjaarsvergadering afdeling Groningen

De voorjaarsvergadering van afdeling Groningen zal op 23 maart worden gehouden. Informatie over tijd en plaats kan men opvragen bij het secretariaat van het GVM afdeling Groningen.

Koen van Biesen

Modulaire opzet van de opleiding

Uit Friesland reageerden de heren S. Kamstra en M. Sijbesma op het artikel van Job Koehoorn en Frank Terpstra, getiteld "De VRIJWILLIGE molenaar en het molenbehoud" en met name op datgene, wat daarin wordt gezegd over de modulaire opzet van de opleiding. De redactie heeft hun reacties doorgezonden naar de examencommissie.

Nieuws van Molenstichting 't Vliegend Hert

Het assortiment aan producten is uitgebreid met koek- en cakemixen. Drie bakkers in de omgeving nemen volkorenmeel af. Een Brielse bakker is daar helaas niet bij.

Met de gemeente Brielle is overeenstemming bereikt over de verwerving van de oude molenaarswoning en de voormalige houten gemeenteschuur. De gemeenteraad heeft het voorstel van B&W aanvaard om woning en schuur over te dragen aan de Molenstichting met bijbetaling van f 50.000,- voor het opknappen ervan.

Wij hopen de opknapping na de winter te laten verrichten, zodat de hoek Molenstraat/Zoutziederstraat in mei zal zijn hersteld. We hopen dan tevens het 12½-jarig bestaan van de molen te gedenken.

De donateurs kregen een niet alledaagse opname van de molen toegestuurd.

Bakkertje Deeg (Lucas Vermeulen)

Geachte dames en heren molenaars, Bakkertje Deeg bakt voor u broodproducten van uw eigen meel en verpakt het in vacuüm verpakking (d.w.z. onder beschermende atmosfeer). Dit biedt een aantal voordelen:

1. De verpakkingen zijn 10 weken (!) houdbaar, zonder dat ze gekoeld of in de vriezer hoeven te worden bewaard.
2. U hebt altijd vers brood (binnen tien minuten afbakken) in huis.
3. U hebt een betere afzet van uw eigen meel, want niet iedereen kan of wil thuis brood bakken; dus meer klanten.
4. Bakkertje Deeg bakt zijn molenbrood zonder broodverbeteraar. Dit sluit goed aan bij het hele sfeertje van ambacht en eerlijke grondstoffen.
5. U hoeft nooit meer brood weg te gooien.
6. U maakt uw molen winstgevend(er)!

Ziet u er brood in? Bel voor meer informatie:

Bakkertje Deeg
Botermarkt 13
5256 AV Heusden
Tel. 0416-661460
Fax 0416-665333

Jubileumuitgave

Ter gelegenheid van het 250-jarig bestaan van de Korenmolen van Windesheim is een boekje uitgegeven.

Geïnteresseerden kunnen dit boekje bestellen door overschrijving van f 4,- op onze bankrekening met nummer 33.12.95.547.

Sommigen, die dit bedrag reeds overmaakten, verzuimden hun adres en postcode te vermelden. Daarom wil ik iedereen, die reeds f 4,- heeft overgemaakt, maar nog geen boekje heeft ontvangen, vragen met mij contact op te nemen: tel. 038-3320836. Dan kan ik hun het boekje alsnog toesturen. Wie wel geld heeft overgemaakt, maar niet reageert, krijgt dit bedrag binnenkort teruggestort.

Gijs Jansen, vrijwillig molenaar

Het nieuwste boek van Paul Bauters

Op 20 januari werd in Gent het nieuwste boek van de Belgische molenkenners Paul Bauters: "Van zAdelsteen tot Zetelkruier, 2000 jaar molens in Vlaanderen" aan pers en publiek gepresenteerd. Het is het eerste deel van wat een trilogie zal gaan worden. Het boek neemt de lezer mee in de geschiedkundige en mechanische ontwikkeling van het ambachtelijk malen, vanaf het prille begin tot in de hedendaagse tijd. Dit prachtige boek, waarvan wij u elders in de Gildebrief een eerste indruk geven, werd uitgegeven door het Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen.

Het boek heeft een formaat van 24x30 cm, telt 304 pagina's en meer dan 300 illustraties, waaronder veel tekeningen van de hand van Gerrit Pouw.

De prijs: 1800 BF, excl. verzend- en overmakingskosten. Men kan het bestellen of afhalen bij:

- Het Provinciaal Domein Puyenbroeck, Puyenburg 5, 9185 Wachtebeke (9.00-16.00 uur) tel. (09)342 42 40, fax (09)342 42 56 email mo@oost-vlaanderen.be
- De Centrale Bibliotheek van het Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen, PAC, W. Wilsonplein 2 (2de verdieping), 9000 Gent tel. (09)267 72 00, fax (09)267 83 99 email kunst.en.cultuur@oost-vlaanderen.be

De redactie maakt belangstellenden erop attent, dat, indien men het boek langs deze officiële weg bestelt, de kosten door verzendkosten en overmakingskosten gemakkelijk kunnen oplopen tot f 150,-. Daarom heeft de familie Pouw aangeboden, dat men het boek bij hen kan bestellen. De kosten bedragen dan f 100,-. Gerrit Pouw zal dan de door u bestelde exemplaren laten reserveren en te zijner tijd naar Nederland halen.

Meer over dit boek in de rubriek Boekbesprekingen.

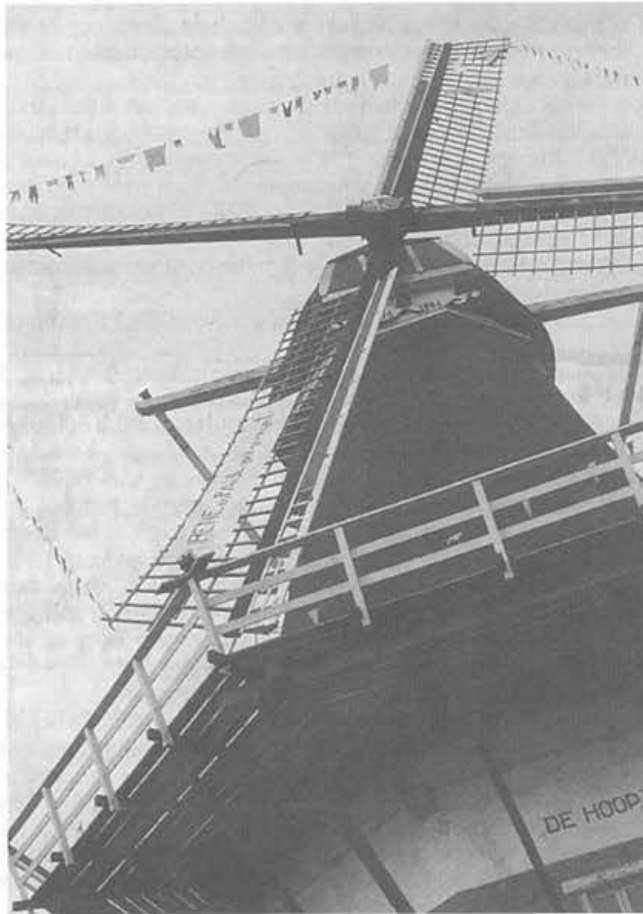
Te koop gevraagd

Molenmodel, liefst achtkante stellingkorenmolen, met een vlucht van ca. 1.40 m.

Jan Spruit
Molenviergang 8
2761 BK Zevenhuizen
tel. 0180-632613 (na 19.00 uur)

Molen "Tot Voordeel en Genoegen" Alphen a/d Maas Programma 1999

8/9 mei	Nationale Molendag; molen draait en maalt Rondleiding door de molen Muzikaal optreden door "Die Reichende Kapelle" (13.00-16.00 uur)
13 juni	Koren op de molen, het Hollandse lied (13.00-16.00 uur)
3-11 juli	Molententoonstelling over div. soorten molens
11 juli	"Verentocht", een fietstocht over 20 of 40 km (fietshuur mogelijk - informatie zie onder)

- 31 juli Proeven van div. soorten molenbrood met zult, smout of boerenworst
 - 1 aug. Id. als 31 juli
 - 7/8 aug. Motormolentoertocht. Tijdens deze tocht bezoekt u vijf molens, in uw eigen tempo
 - 14/15 aug. Kindermolendag; opleiding van kleine molenaars (met pannenkoek eten)
 - 29 aug. Een country & westerngroep brengt volksdansen
 - 11/12 sept. Monumentendag; molen draait en maalt
Demonstratie van het oude ambacht molenaar
- Entree steeds gratis
Info: tel. 0487-561440

Een Twentse vreugdestand

Vrijwillig molenaar Paul Hulshof en zijn vrouw Irene werden op 9 november jl. verblijd met de geboorte van een dochter. De collega's van Paul op molen De Hoop in Almelo hebben de molen ter gelegenheid daarvan in een speciale vreugdestand gezet volgens Twents gebruik. Daartoe hebben zij tussen de wiektoppen een vlaggelijn gespannen, maar tussen de twee hoogste enden de vlaggen vervangen door een waslijn met babykleertjes. Verder plaatsten zij een vliegende ooievaar in het topend en brachten zij op het onderste end een spandoek aan met daarop de tekst: "Irene en Paul, goed gevangen".

Hennie Rutgers

Boekbesprekingen

Van zAdelsteen tot Zetelkruier, 2000 jaar molens in Vlaanderen

In Gent werd op 20 januari jl. het nieuwste boek van molenkenner Paul Bouters, *Van zAdelsteen tot Zetelkruier, 2000 jaar molens in Vlaanderen* aan pers en publiek voorgesteld. Het is het eerste deel van wat een trilogie zal worden. Dit boek werd uitgegeven door het Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen en in opdracht van de Provinciegriffier heeft conservator Walter van den Branden mij een recensie-exemplaar toegezonden, met het verzoek, of ik in de Gildebrief aandacht zou willen schenken aan deze uitgave.

Dat wil ik met alle plezier doen, want het boek, dat ik hiermee in handen heb gekregen, kan ik zonder meer het mooiste molenboek noemen, dat in mijn bezit is. Over de inhoud kan ik nog geen waarde-oordeel uitspreken, omdat ik het thuisbezorgd kreeg, vlak voordat ik met de kopij van de Gildebrief naar de drukker moest en ik dus nog geen gelegenheid had het te lezen.

Maar qua vormgeving is het boek zonder meer een kunstwerk te noemen. Dat begint al met de titel op de omslag en op de prachtige linnen kaft. Daarin is op een vindingrijke wijze de opmerking "Van A tot Z" benadrukt.

Er is op een bijzondere manier met kleuren gewerkt. Kleurvlakken in en kleurbanen over de pagina's in de kleuren omber, grauwbloauw, mosterd en "baksteen" verlevendigen de tekst, die ruim is opgezet (grote afstand tussen de regels) met grote letters van een aangenaam lettertype (Times?). Alle koppen en tussenkoppen hebben echter de bovengenoemde kleuren. De bijchriften bij de afbeeldingen zijn geplaatst op kleurvlakken in die-

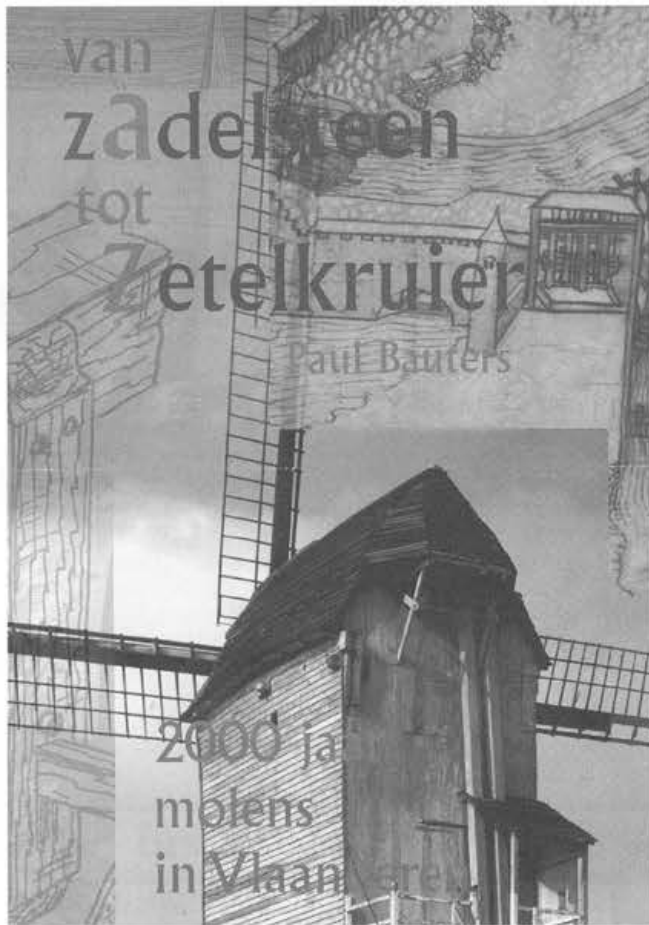
zelfde kleuren, met een omlijning in een donkerder tint. Andere kleurbanen hebben een verloop van donker naar licht.

De tekeningen vormen een verhaal apart. Vele zijn er van de hand van ons aller Gerrit Pouw, maar het lijkt wel of er in dit boek een extra dimensie aan is toegevoegd, doordat ze de bovengenoemde kleuren hebben meegekregen. De afbeeldingen variëren verder van sierlijke tekeningen van b.v. tarwe en rogge via reproducties in zwart-wit of kleur van middeleeuwse handschriften, (antieke) voorwerpen, voorstellingen, tekeningen, prenten en schilderijen tot foto's van reeds verdwenen of nog bestaande molens. De mooiste zwart-witfoto vind ik een opname van de Prinskenmolen te Meerhout op pag. 149, een standerdmolen, gefotografeerd tegen een dreigende buienlucht. Aangrijpend is de opname van de (achtkante) Schaliënsmolen te Engsbergen op pagina 224, die een soort plechtige voornaamheid en onaantastbaarheid uitstraalt, ondanks de uiterst vervallen staat, waarin hij verkeert.

Paul Bouters beschrijft op een wetenschappelijke, in historische zin grondige en in technische zin gedetailleerde wijze (die door sommigen wellicht als zwaar zal worden ondervonden) de geschiedenis van het malen, vanaf het gebruik van uiterst eenvoudige wrijfstenen, via handmolens of kweerns, zandlopermolens, rosmolens en (honden)tredmolens naar watermolens, standerdmolens en andere ons bekende molentypen. Aan de standerdmolen heeft Paul Bouters kennelijk zijn hart verpand. Wist u, dat er standerdmolens zijn met drie bovenwielen?

Maar hij schrijft niet alleen over Vlaanderen. Zijn blik reikt ook elders in Europa en zelfs tot ver in Azië.

Een tekening, die bijzondere indruk op mij maakt, is die van een doorsnede van een standeroliemolen op pag. 201. De nokken, die de heien optillen, zitten in de houten bovenas! Verder prachtige schilderijreproducties met standerdmolens, o.a. een prachtige op pag. 156 van de hand van Jan Bruegel de Oude, waarop er liefst vier te zien zijn. Er staan ook foto's in van enkele Nederlandse molens, de torenmolens van Zeddam en Gronsveld, de Zandwijkse (wip)molen in de buurt van Almkerk en De Gekroonde Poelenburg aan de Zaanse Schans.

Hiermee heb ik maar een heel povere beschrijving gegeven van dit prachtige boek, dat eigenlijk niet mag ontbreken in de verzameling van een rechtgeaard molenliefhebber, zeker niet in die van een standerdmolenliefhebber. Tot die laatste categorie reken ik mijzelf in ieder geval. Behoort u daartoe nog niet, dan is de kans groot, dat dat verandert, zodra u dit boek in handen krijgt.

Op de inhoud ervan hoop ik in een volgende Gildebrieff nog terug te komen.

Jan van der Vlies

Goeree-Overflakkee

De Molenstichting Goeree-Overflakkee bestond in 1998 tien jaar en gaf bij dit jubileum een handzaam boekje en een video uit.

Het boekje telt 84 pagina's. Jan Both, de schrijver, vertelt over de geschiedenis van de molenstichting, over de taak van de gemeenten en de provincie, over windrecht en dwangmolens, over de vroegere standerdmolens, over hoe het stichten van een molen vroeger in z'n werk ging. Hij herinnert ons eraan, dat er op Goeree-Overflakkee ook poldermolens hebben gewerkt. Er bestaat in Dirksland zelfs nog een romp, met twee fraaie gevelstenen erin. Die stenen waren vijf jaar geleden nog aanleiding tot gemor uit het volk en (ver) daarbuiten. Ik vertel het hier, want het staat niet in het boek:

In 1994 verkocht het Waterschap Goeree-Overflak-

Dijkgraaf Van Kampenhout plaatste eigenhandig de oudste, uit 1731 daterende, steen terug in de molenromp.

ke de lege romp aan een particulier. Vóór de verkoop sloopte men de beide gevelstenen, uit 1735 en 1915, uit de buitenmuur. Om ze veilig te stellen voor het nageslacht.

Maar in Dirksland pikte men dat niet. Men maakte z'n ongenoegen via de krant meer dan duidelijk. Onder de brieven schrijvers twee nazaten (uit Leiden en Amsterdam) van het molenaarsgeslacht, dat de molen vanaf de oprichting in 1731 had bediend.

Er volgde actie tegen deze "straatschenderij". De stenen waren "onlosmakelijk met de molen verbonden". Daarom moest "teloorgang van de watermolen worden voorkomen" en door "terugplaatsing van haar gedenkstenen in ere worden hersteld" (in z'n ijver vergat men even, dat het slechts ging om een halve romp).

Maar het had wel succes. Op 16 mei 1994 kwamen dijkgraaf van Kampenhout en burgemeester Boonstra in eigen persoon naar de molenromp, beklommen de steiger en zetten zelf de stenen weer op hun plaats. Daarna

Standerdmolen Den Evert te Someren

hief men beneden het glas en was de revolutie in Dirksland bewzoren.

Terug naar het boek. Op Goeree-Overflakkee staan twaalf stenen korenmolens, verdeeld in zes grondzeilers en zes stellingmolens. Elf van de twaalf molens zijn inmiddels eigendom van de stichting. De laatste, "De Hoop" in Ouddorp, is in het bezit van de familie Voogd, die de molen commercieel bemaalt.

In de afgelopen 10 jaar kreeg de stichting 7 molens gerestaureerd:

1. "De Korenbloem" in Oude Tonge voor f 450.000,= (1990)
2. "De Korenlust" in Stellendam voor f 378.000,= (1990 en 1994)
3. "De Bommelaer" in Den Bommel voor f 190.000,= (1990 en 1994)
4. "De Windlust" in Achthuizen voor f 75.000,= (1992)
5. "De Windvang" in Goedereede voor f 252.000,= (1995, 1996)
6. "De Dankbaarheid" in Herkingen voor f 457.000,= (1997)
7. "De Korenbloem" in Sommelsdijk voor f 460.000,= (1997)

Voorwaar geen geringe prestatie en een dikke pluim waard! Op twee na zijn alle molens ook maalvaardig. In het boek een complete inventarisatie van de 12 molens. Als afsluiting een overzicht van de restanten en van de verdwenen molens.

Elf molens worden bemand door vrijwillige molenaars. De twaalfde, "De Hoop" in Ouddorp, wordt beroepsmatig bemaald. Van die elf vrijwilligers zijn er maar drie in het bezit van het diploma vrijwillig molenaar. De stichting eist het diploma nl. niet, maar streeft er wel naar, dat de vrijwilligers het ooit in hun bezit krijgen.

De videofilm toont beelden van verdwenen molens, een paar restauratieshots en een presentatie van de twaalf molens. Alle draaiend en in de zeilen. Verder beelden van het gaande werk en van de vrijwillige molenaars in functie. Het geheel is vakkundig gefilmd en vlot gemonteerd. Jammer, dat het begeleidend commentaar zo "opzeggerig" overkomt.

't Boek is te bestellen door overmaking van f 20,=, inclusief verzendkosten, op giro 3690654 t.n.v. Molensstichting Goeree-Overflakkee te Middelharnis.

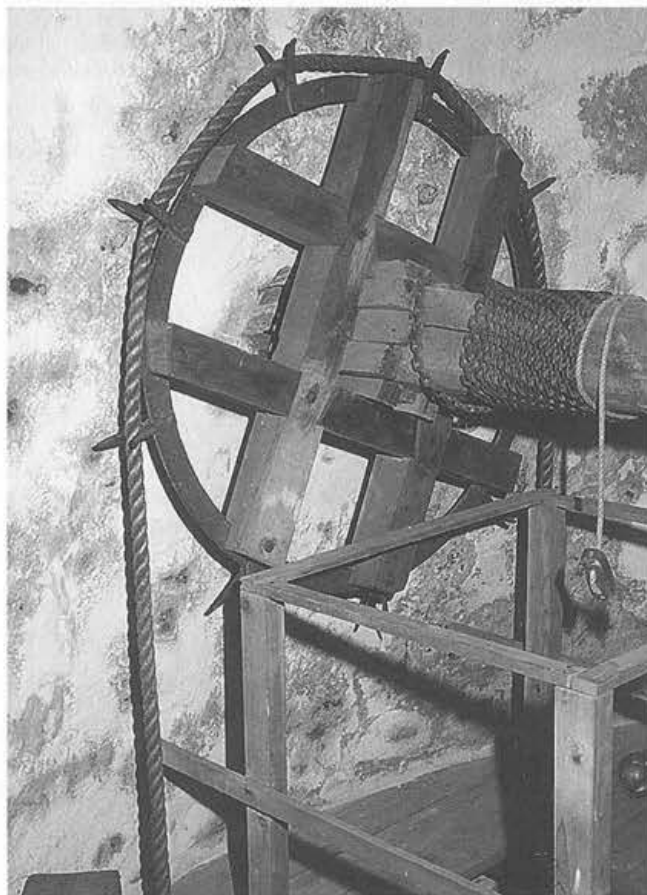
De videoband, die slechts 15 minuten duurt, kost f 30,=, ook inclusief verzendkosten.

Peter de Moes

Peellandse Molendag grauw en bijna zonder wind

Om 9 uur haal ik Jos Korpel thuis op. Hij zal mij op deze 4e oktober vergezellen op mijn tocht langs een aantal Peellandse molens. Ook hij heeft, net als Pierre van Logchem, die ik meenam naar de Molendag van het

Land van Cuyk, nog nooit een molen van binnen gezien. Maar in tegenstelling tot Pierre heeft hij geen hoogtevrees. En dat komt goed van pas, want er staan standerdmolens op het programma.

Het gaffelwiel in beltmolen Victor te Someren

Someren, Den Evert

En met een standerdmolen zullen we dan ook maar meteen beginnen. Ik parkeer de wagen, waar ik dat al enkele malen eerder deed in het verleden, in een parkeerhaven van de Somerense weg, op een paar honderd meter van deze halfgesloten standerdmolen. De molen staat vlak naast een stuk eikenbos op een smalle open ruimte tussen dat bos en een uitgestrekt maisveld. De molen is weliswaar opgezeild, maar staat tot m'n verbazing met z'n kont in de uiterst zwakke noordoostenwind. De vlaggetjes aan de tussen de wiektoppen gespannen lijnen bewegen nauwelijks.

Als we de trap zijn opgeklommen, vinden we niemand in de molen. Ik klim hoger en ontdek, dat de molen een houten bovenas heeft. Een paar minuten later arriveert vrijwillig molenaar Leo Meeuws. Voor het feit, dat de molen niet op de wind staat, verontschuldigt hij zich met de opmerking, dat de wind in de eerste plaats veel te zwak is en in de tweede plaats vanachter het bos moet komen. Ik vraag hem naar de vlag met een afbeelding van molenzijfers erin, die de molen voert. Meeuws vertelt me, dat het de vlag van de gemeente Someren is.

De molen heeft nog oude Potroeden. Het hekwerk is twee à drie jaar geleden vernieuwd. Maar er moet meer worden gerepareerd: de penbalk is naar achteren gezakt en daarmee dus ook de bovenas. U kunt wel raden, welke gevolgen dat allemaal kan hebben, b.v. voor de overbrenging, de vang, de askop.

We krijgen van Meeuws een ansichtkaart van de molen en nemen afscheid van hem. Bij het verlaten van het molenerf loop ik een bekend drietal tegen het lijf, dat ook regelmatig molendagen afstruint: Bart Dooren, Jan Spruit en Bouke Schuurmans.

De standermolen van Asten

"We zagen je auto staan daarginds en toen wisten we gelijk, dat we op het goede spoor zaten", roept Jan Spruit.

Someren, De Victor

Na enig zoeken vinden we de Victor, een beltmolen, die enigszins verscholen ligt achter de huizen. We maken kennis met vrijwillig molenaar Marc van Deursen en vrijwilliger in opleiding Adr. Vereyken. We nemen een kijkje op de belt. De molen heeft een lier als kruimechanisme. Tussen de Oudhollands opgehekte roeden is een vlaggelijn gespannen met gele vlaggetjes, waarop een molen is afgebeeld. De vlaggelijn is gemaakt door Vereyken. Een leuk idee, die molenaafbeeldingen op de vlaggetjes. Van Deursen vertelt, dat de van Busselneuzen, die de roeden oorspronkelijk hadden, zijn weggerestaureerd. Dat is voor een Brabantse molen toch opmerkelijk te noemen.

Binnen is er heel wat te zien. Van Deursen vertelt, dat de molen vroeger voornamelijk werd gebruikt voor het malen van veevoer. De molen had toen een mengketel. Een wan is nog steeds aanwezig. Die wordt af en toe nog wel eens gebruikt. De molen heeft een extra zolder, vanwege het feit, dat er tijdelijk een jeugdhuis in gevestigd is geweest (!). Met het oog daarop is toen alles, dat maar enigszins mogelijk was, uit de molen gesloopt. De molen is in 1971 door de gebr. Adriaens compleet maalvaardig gerestaureerd.

De molen heeft een prachtige trommelvang. De vangbalk wordt in de klink gehangen niet door middel van een pen, die aan de zijkant uit de vangbalk steekt, maar door een beugel, die boven op het uiteinde van de vangbalk is gemonteerd. Er is geen pal; men zekert de vangbalk door een krik te plaatsen tussen de vangbalk en het voeghout. De molen heeft een Engels kruierwerk.

Merkwaardig is de luitafel. Die bestaat uit een wiel, dat kennelijk vroeger een andere bestemming had, want aan de onderkant zitten er kamgaten in. Een prachtig voorbeeld van hergebruik van oud materiaal. Het gaffelwiel heeft een constructie van kruisarmen met een metalen velg. Voor Peter de Moes is in deze molen iets bijzonders te zien. De draagbalk van de koningsspil vertoont een duidelijke draaiing in het hout, waardoor hij behoorlijk is scheefgetrokken. Een veel voorkomend euvel van draagbalken is, dat ze rotten aan hun uitein-

den, dus op de plek, waar ze in de molenromp zijn verankerd. Dat is ook met deze draagbalk gebeurd. Vandaar, dat er in 1991 een las is aangezet. Deze las zit niet rechtstreeks in de stenen romp, maar er zit een houten kast omheen, waarin de draagbalk is vastgeweid. Een prachtige manier om het rottingsproces te voorkomen, of in ieder geval te vertragen.

Ik bedank van Deursen voor zijn uitleg en Jos en ik vertrekken naar Asten. Ik vraag Jos, of het hem bevalt vandaag. Hij antwoordt, dat hij voor dit soort uitstapjes eigenlijk te ongeduldig is, omdat hij te veel problemen aan z'n hoofd heeft. Ik begrijp, wat hij bedoelt, maar ik raad hem aan zich te laten afleiden door iets, dat helemaal nieuw voor hem is, om zo zijn problemen een ogenblik te vergeten en er afstand van te nemen.

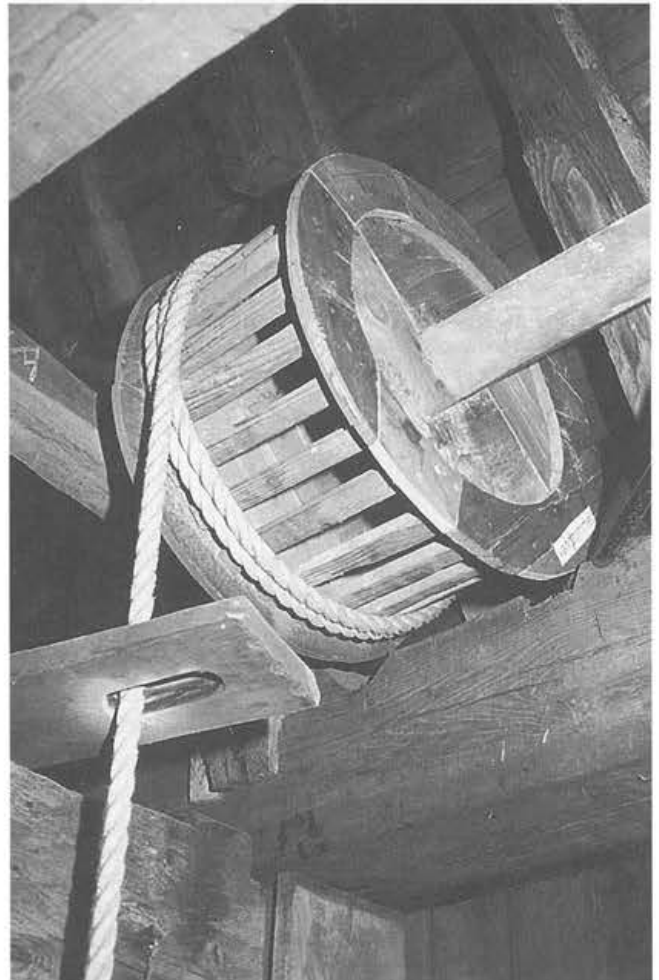
Asten, standermolen

Naar de gesloten standermolen van Asten is het niet ver. Ik zie meteen al, dat de molen er pico bello uitziet en keurig in de verf zit. Die verfbeurt kan niet lang geleden hebben plaatsgevonden. De molen blijkt een particuliere eigenaar te hebben, die tevens de molenaar is: Geert van Stekelenburg.

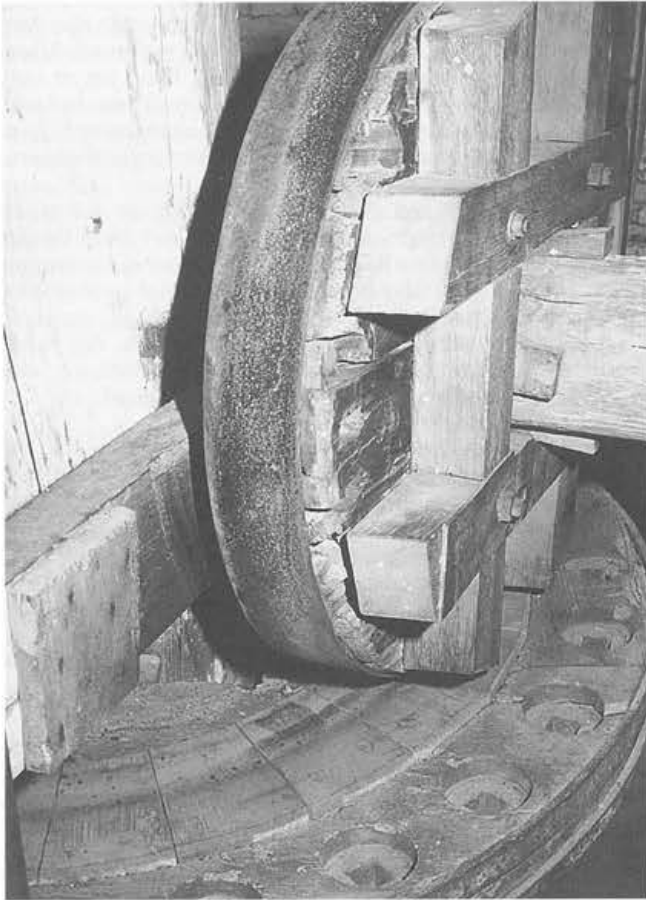
De molen heeft een brede kast en maakt binnen dan ook een ruimtelijke indruk. Geert vertelt, dat de voorzieningen zijn vernieuwd en geveerd en dat er nieuwe zeilen zijn van het fabrikaat van Neerven.

Maar er is meer vernieuwd, o.a. de penbalk en niet te vergeten de steenbalk. Het aanbrengen van de laatste was zes jaar geleden een hele operatie. De molen werd daarvoor op de vier hoeken opgetempeld! Wat wil je ook, de steenbalk is de belangrijkste balk van de hele kast.

Geert zet de molen graag overhek. Brabanders noemen dat overigens "overhoek" en dat vind ik heel leuk

De vangtrommel in de standermolen van Mierlo

Luiwiel en luitafel (met staafgaten, die duiden op een verleden als schijfloopblad) van De Leest

om te weten; taal is immers een van m'n liefhebberijen. Nieuwe bezoekers komen de trap oplopen. Onder hen herken ik Jan Selten, de molenaar van de Hamse molen (niet "De Ster"; Charles Stokman tikte me daarover op de vingers) te Wanroy, ook een standerdmolen. "Wat dacht je Jan", vraagt Geert hem, "kom, laat ik voor de verandering eens een standerdmolen bezoeken?"

De staart van de molen wordt extra beschermd tegen doorzakken d.m.v. een stang (kabel), die is gespannen tussen de staartpunt en de kast. De stang kan worden aangespannen en is boven het bordes gevorkt. De twee 'vorkuiteinden' zijn bevestigd aan de daklijsten. Ook het bordes heeft een dergelijke bescherming tegen doorzakken. Vanaf beide hoekpunten van het bordes loopt een stang naar een hoekstijl.

Ik vraag Geert, of ik een foto mag maken van het zeilmerk van v. Neerven. Hij zet de molen stil en ik maak een paar opnamen, die later helaas overbelicht zullen blijken te zijn. Dat is me nog niet vaak gebeurd. Fout belichte opnamen zijn bij mij meestal onderbelicht. Blijkbaar ben ik het fotograferen enigszins verleerd, omdat ik voor mijn doen bijzonder weinig opnamen heb gemaakt, de laatste jaren.

Geert laat verder nog zien, dat één van de Potroeden een aangelast stuk heeft. Dat was er bij de restauratie van 1966 afgebroken.

We besluiten afscheid te nemen en naar de volgende standerdmolen te gaan in Bakel, maar zojuist gearriveerde nieuwe gasten vertellen, dat dat vergeefse moeite zal blijken, omdat de molenaar daar, tegen de afspraak in, z'n molen niet heeft opengesteld. Zij komen daar net teleurgesteld vandaan. We moeten onze plannen dus wijzigen en kiezen nu voor Mierlo, want ik wil vandaag in ieder geval zoveel mogelijk standerdmolens bekijken. Van de vier valt er dus helaas een af.

Mierlo, standerdmolen

De standerdmolen van Mierlo is niet in beweging, maar er blijkt gelukkig wel iemand aanwezig te zijn. We maken kennis met Wiel Nijs en Mieke Ligtfoot. De heer Nijs blijkt de broer te zijn van de mij zeer bekende Jacques Nijs, de molenaar van de beltmolen in Stramproy. Ik vraag Nijs mijn groeten aan zijn broer over te brengen, maar hij antwoordt gevat: "U kunt hem beter mijn groeten overbrengen, want ik zie hem maar zelden." Een opmerking, die de nodige hilariteit oproept bij de aanwezigen. Onder hen o.a. Bart Hoofs, die ik al meer dan eens ben tegengekomen op molendagen. Bart is in mei geslaagd voor het diploma vrijwillig molenaar.

Nijs vertelt, dat er een nieuw steenkoppel van bovenaf in de molen is gebracht (!), maar dat dit niet op de goede plek is gemonteerd. De steenkraan staat daarvoor o.a. uit het lood en kan niet meer worden gebruikt voor het lichten van de steen. "Maar wat zijn de gevolgen voor de overbrenging?", vraag ik me af.

De andere molen van Mierlo, een beltmolen, komt ter sprake. Daarvoor heeft Nijs geen goed woord over. Hij vindt het een aanfluiting, dat die er zo haveloos bij staat, terwijl de eigenaar ervan, de heer van Vught, geld zat heeft.

Ik maak opnamen van de maalstoel met het lantaarnwiel, waarvan de metalen banden fraai rood zijn geschilderd, en van de vangtrommel, die enigszins aan een schijfloop doet denken.

Het is inmiddels 3 uur geworden en we besluiten verder te gaan, richting Lieshout. Tot onze verbazing zien we, dat de bemanning van de molen deze na ons vertrek ook verlaat. Hoeveel bezoekers zullen hier straks voor een gesloten deur komen?

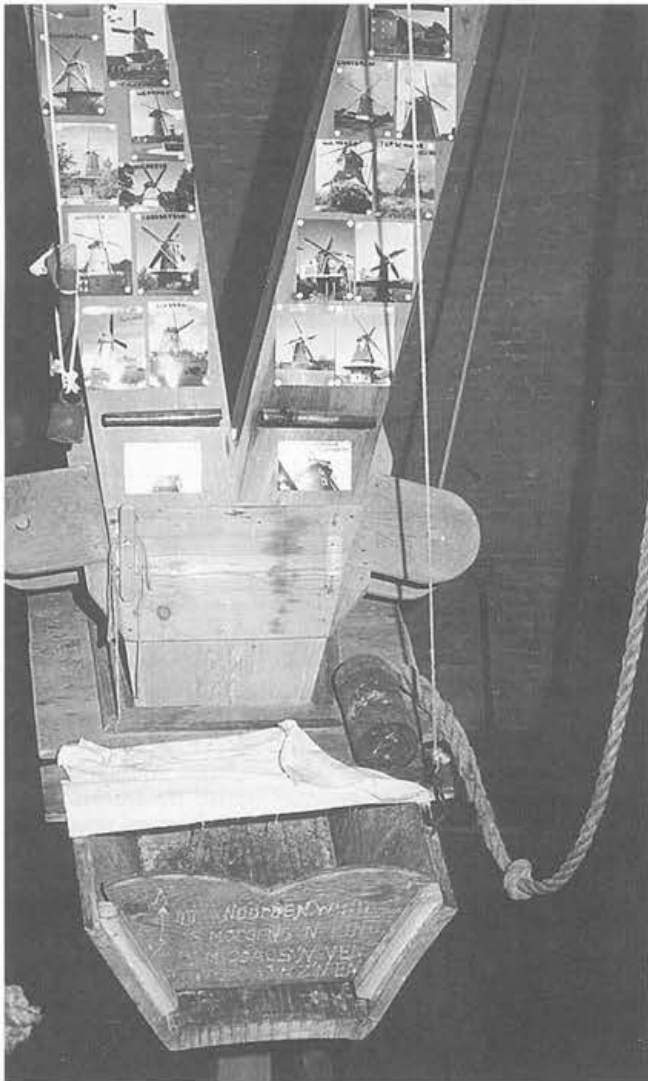
Lieshout, De Leest

Via Nuene bereiken we via kronkelige wegen Lieshout. Molen De Leest is in beweging en maalt zelfs rogge op de spaarzame wind. De molen dankt z'n naam aan de familienaam van de molenaar en is sinds 1907 in

Beltmolen De Leest in Lieshout

Twee meelpijpen op één maalbak in beltmolen Vogelenzang te Lieshout.

het bezit van deze familie. Willie de Vocht demonstreert de licht.

Op de luizolder ontdek ik, dat de luitafel een eerder leven achter de rug heeft als blad van een schijfloop, getuige de gaten langs de rand. Nu is heel goed te zien, hoe de staven van een rondsel in de bladen daarvan worden bevestigd.

Van Leest vertelt, dat de korte bovenas afkomstig is uit een Schiedamse molen. Ik ontdek, dat aan de vang het teenstuk ontbreekt. Het bovenwiel is nl. zo groot, dat er te weinig ruimte is tussen bovenwiel en linker voeghout. In plaats daarvan een metalen verbinding door het voeghout heen!

De molen heeft een koppel kunststenen en een koppel blauwe stenen, beide 17-ers. Van Leest heeft ondanks de zeer zwakke wind op deze dag toch 50 kg rogge weten te malen. Hij laat de voorpagina zien van het weekblad Traverse, waarop de Peellandse Molendag staat aangekondigd met een afbeelding in kleur van zijn molen. We nemen afscheid en besluiten onze molendag af te sluiten met een bezoek aan de andere molen van Lieshout, De Vogelenzang. Buiten maak ik eerst nog een opname van de vrolijk draaiende molen, met op de voorgrond een standbeeld van een molenaar aan het vangtouw, indertijd onthuld door Prins Claus.

Lieshout, Vogelenzang

Molen Vogelenzang heeft een brede kegelvorm. Hij draait met twee volle zeilen en de wieken dragen vlag-

gen van de Rabobank. Zou de Rabobank sponsor zijn van de molen? We maken kennis met molenaar Pieter Sanders, die meteen honderduit begint te vertellen. Over een oude metalen maalstoel bijvoorbeeld, van het fabriekaat Poeth (Pöth). Deze staat opgesteld op de begane grond en is gered van een gang naar de 'oud-ijzerboer'.

Als ik de eerste trap ben opgegaan, ontdek ik een zakkenklopper. Zo'n apparaat zag ik slechts éénmaal eerder, in molen De Engel te Varsseveld. Verder liggen er oude vangstukken. Dan zie ik nog iets apart: De beide maalkoppels, die op de zolder hierboven staan opgesteld, delen de enige maalbak. Beide meelpijpen leiden naar deze maalbak en hebben daartoe een schuine stand. In de scheiplank is een molenaarswijsheid ingekerfd:

De Noordenwind
's morgens 'n kind
's middags 'n vent
vroeg aan z'n end

Een zolder hoger ontdek ik, dat de koningsspiel rust op een draagbalk, maar op een balk, die is aangebracht haaks op de legeringsbalken. Het spoorwiel is afgeschermd d.m.v. een oud vangstuk: origineel idee! De luiaas heeft een vreemde stand ten opzichte van de rest van de inrichting en lijkt op een willekeurige plaats terechtgekomen. Op de kapzolder ontdek ik, dat de molen een houten bovenas heeft met een metalen insteekkop.

Als ik weer beneden ben vertelt Sanders verder: in de molen zijn oude onderdelen verwerkt van z'n voorganger, een standerdmolen, maar ook die van een Zaanse molen. Een goot rond de kaprand moet voorkomen, dat er te veel drup is op het molenlijf. Overigens zet San-

Malen om den brode?

- * baktarwe / bakrogge
- * meel, bloem en mixen
- * *Natuurgraan*
-kleinverpakking
- * levering door heel Nederland
- * advisering

**MOLEN
DE HOOP
WERVERSHOOF**

Zijdwerk 15 - 1693 NZ Wervershoof
telefoon 0228-582720 - fax 0228-581314

Wij produceren onder H.A.C.C.P.

ders de molen regelmatig helemaal open om hem zo droog mogelijk te houden.

Hij overhandigt me een foto van de molen en vraagt me, of ik m'n verhaaltje over de Peellandse Molendag los aan hem wil opsturen, omdat hij geen Gildeid is en de Gildebrief dus niet krijgt. Dat belooft ik hem graag, omdat hij mij zo enthousiast heeft te woord gestaan. Ik neem afscheid van hem en met Jos ga ik op zoek naar een Chinees. Voor Jos komt, naar ik aanneem, nu het belangrijkste deel van deze dag. Hij moet van zo'n lage uitkering leven, dat hij niet vaak aan warm eten toekomt.

In Helmond slagen we er niet in om een Chinees te vinden. "Dan maar naar Deurne", zeg ik tegen hem. Al gauw vinden we daar een Chinees, maar helaas, deze is uitgerekend de vorige week gesloten. We lopen vruchteloos verder en besluiten het maar aan een voorbijganger

te vragen. Het wordt een voorbijgangster en zij wijst ons de weg. We hoeven niet ver meer te lopen.

Enige tijd later zit ik met genoeg te kijken, hoe Jos zich de maaltijd goed laat smaken. Ineens hoor ik een samenzweerderig gefluister naast mijn oor en kijk ik in het grijnzende gezicht van Bart Dooren. Hij, Jan Spruit en Bouke Schuurmans hebben op dezelfde wijze als wij dit restaurant gevonden; ook zij ontdekten eerst de pas gesloten zaak.

Als Jos en ik enige tijd later de zaak verlaten, krijgen we van het drietal, dat aan de tafel naast de deur zit, de voor hen gebruikelijke snaakse opmerkingen. Zou het mijn lach zijn, die ze zo graag willen horen?

Jan van der Vlies

Molenmuseum Zaanstad opgeknapt

Het Molenmuseum in Zaanstad heeft een opknapbeurt ondergaan. Aanvankelijk zou de opknapbeurt alleen bestaan uit een complete schilderbeurt van zowel het oude als het nieuwe gedeelte. Maar al snel bleek, dat het houtwerk niet overal even gaaf meer was.

Aannemer Vogelesang moest in het nieuwe gedeelte aan de slag met het herstellen van de puibalken aan de oostelijke en westelijke gevels, van enkele gevelijsten en van diverse kozijnen.

Tegelijkertijd waren medewerkers van de gemeente Zaanstad bezig aan het oude gedeelte: Zij herstelden delen weeghout en vernieuwden de dakkapellen aan de zuid- en aan de westkant.

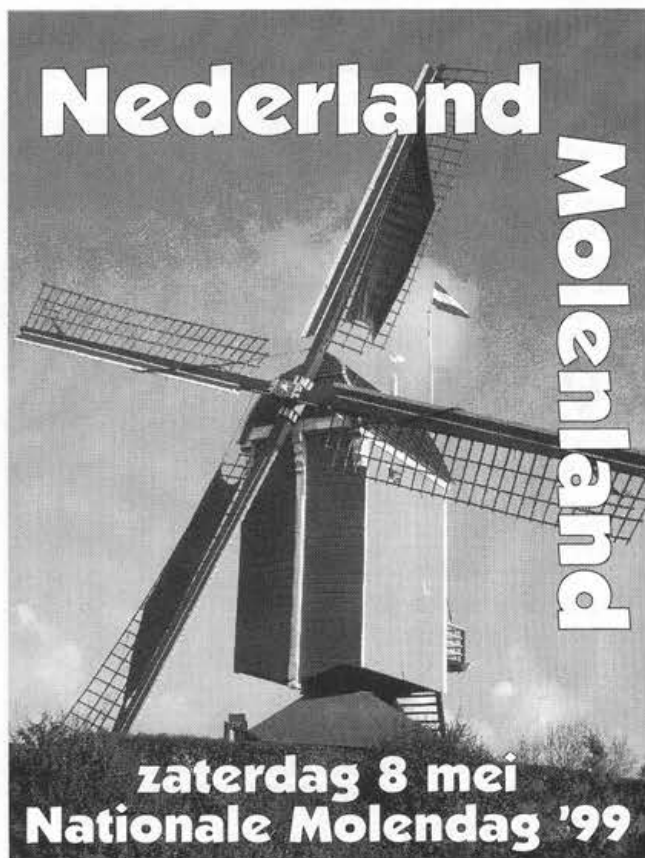
Maar de slechte conditie van het hout van de gevels noopte tot veel drastischer ingrepen. De gemeente

Zaanstad gaf haar fiat aan het aanbrengen van een geheel nieuwe westgevel en aan de grondige renovatie van de noordgevel. De dakkapel aan de noordkant kon worden vervangen, de loodafdekking en een keukenraam werden vernieuwd.

De Zaanse Molen is de gemeente Zaanstad voor dit alles zeer dankbaar en met name de heren Jaap Muusse en Paul Werkhoven, die het karwei voor hun rekening namen.

Toen dat alles klaar was, konden de schilders van de BK-schilderscombinatie aan de slag met het schilderwerk in een verlevendigde kleurstelling. De nieuwbouw kreeg een lichtere tint groen dan de oudbouw, waardoor beide gedeelten als het ware meer los van elkaar kwamen te staan. Ook de kozijnen van beide gedeelten kregen een verschillende kleur. Alleen de ramen en deuren kregen dezelfde kleuren, maar daarvoor werd een zwaardere kleur groen gekozen.

Een experiment werd uitgevoerd met de pilaren van de oudbouw. Deze werden tweemaal geschilderd. Tussen deze beide bewerkingen in, werden de pilaren met zand bespoten op de nog natte verflaag. Na de tweede schilderbeurt maakten de pilaren de indruk te zijn opgetrokken uit zandsteen. De snijramen in de oudbouw werden afgewerkt in de kleuren wit, lichtgroen en bladgoud, een verlevendiging ten opzichte van de vroegere situatie, waarin alles in één kleur groen was uitgevoerd.

DE HOLLANDSCHE MOLEN

Vereniging tot behoud van molens in Nederland - Tel: 020 - 623 87 03

UITGAVEN VAN HET GILDE VAN VRIJWILLIGE MOLENAARS

ten behoeve van de opleiding tot vrijwillig molenaar

HET ENTREEPAKKET

De basiscursus - voor zover gereed.

Alle lesstof wordt herschreven en zal in de komende jaren verschijnen.

Verzamelinformatie:

Praktisch lesmateriaal

De leden in opleiding dienen dit lespakket bij aanmelding aan te schaffen. Het bevat de benodigde theorie voor de opleiding.

De prijs bedraagt f 70,-.

UITGAVEN TER VERBREIDING VAN DE KENNIS OVER MOLENS

Informatie XXII - Bovenassen

Prijs: f 12,50 (incl. porto).

Informatie XVI - Waarom draaien molens linksom.

Waarom helt de bovenas. De tonmolen.

Prijs: f 12,50 (incl. porto).

Wiekssystemen voor polder- en industriemolens

Te bestellen door overmaking van f 25,- (incl. porto) op
ABN AMRO rekening 55.44.45.050

t.g.v. G.J. Pouw te Naarden

Informatie XX

Kruiverken.

Prijs: f 10,- (incl. porto).

Informatie XXI - Weercursus.

Prijs: f 12,50 (incl. porto).

GRATIS UITGAVEN

- Statuten en het Huishoudelijk Reglement
- Bladen voor het maalboekje voor leden in opleiding en geslaagde leden
- Exameneisen
- Modelcontract vrijwillig molenaar
- Folder Gildeverzekeringen

Voor inlichtingen over de Gilde-uitgaven en bestellingen kunt U contact opnemen met:

de ledenadministratie

Mevr. E.N. Pouw-Schipper

Zwarteweg 70, 1412 GE Naarden

tel.: (035) 694 54 28

(niet op zaterdag, dan zijn wij op de molen!)

AANBEVOLEN LITERATUUR VOOR DE OPLEIDING

Molens

Ir. F. Stokhuyzen

Kopie op A4-formaat.

Prijs: f 25,- (incl. porto).

Te bestellen bij de ledenadministratie.

Opleiding Watermolenaar

Ing. J. den Besten

Te bestellen door overmaking van

f 50,- op girorekening 139754 t.n.v.

J. den Besten te Loenen aan de Vecht.

Zingende Stenen

D.J. Abelskamp

Prijs: f 45,- (incl. porto).

Rond Zingende Stenen

D.J. Abelskamp

Prijs: f 45,- (incl. porto).

Beide boeken zijn te bestellen door overmaking op girorekening 148232 van Rabobank Midden-Westland t.g.v. rekening 13.53.85.210 van G.W.M. Barendse, penningmeester van de Cursuscommissie, te Poeldijk.

Bestelt U beide boeken gelijktijdig, dan is de prijs f 80,- (incl. porto).

Veiligheid op Wind- en Watermolens

"De Hollandsche Molen"

Prijs: f 10,- (incl. porto).

Te bestellen bij de ledenadministratie.

De volgende Gildebrief verschijnt omstreeks:

15 juni 1999

BUITENHOLEN

VRIJWILLIGE
HET GILDE VAN

MOLENAARS